

FURTHER EDUCATION AND TRAINING PHASE (FET)

SESO THO HL

SBA AND ORAL EXEMPLAR BOOKLET GRADES 10-12

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

KETAPELE

Lefapha la Motheo la Thuto le kgotsofatswa ke ho nehelana ka bukana ya mohlala wa thuto bakeng sa Tekanyetso e etswang sekolong (TES) sepheo e le ho thusa le ho tataisa matitjhere ha ba seta le ho hlahisa mesebetsi ya boleng bo hodimo le disebediswa tsa tekanyetso. Bukana ena ya TES e ngotswe ke lemulwana la ditsebi tsa thuto bakeng sa ho thusa matitjhere ho itlwaetsa ho ruta le mekgwa ya ho ithuta bakeng sa ho ntlafatsa tshebetso ya baithuti le boleng le tsamaiso ya TES.

Sepheo sa motheo sa bukana ena ya mohlala ya TES ke ho ntlafatsa boleng ba ho ruta le tekanyetso (e hlophisitsweng le e sa hlophiswang) mmoho le tshebetso ya moithuti ya ho ithuta le ho utlwisisa dikahare tsa thuto. Tekanyetso ya ho ithuta ke tsamaiso e tswelang pele e ntshetswang pele tshebetsong ya ho ruta, ho ithuta le tekanyetso. Ho ntlafatsa tshebetso ya moithuti, tekanyetso e lokela ho tshehetsa le ho tsepamisa maikutlo tsamaisong ya ho ruta ho atlehileng.

Tekanyetso e etswang sekolong e bopa karolo ya bohlokwa ya ho ruta le ho ithuta, boleng ba yona jwalo ka selekanyi sa ho ruta le ho ithuta se sebetsang sa boleng bo hodimo bo lemohuwa ka matla. Ka tshebediso ya tekanyetso, ditlhoko tsa moithuti ha di hlwauwe feela bakeng sa ho phekola ditshita tsa ho ithuta, empa e bile hape e thusa ka boleng ba ho ruta le ho ithuta. Tlhalisoleding e sibollwang ka tshebediso ya tekanyetso ke ya boleng bo hodimo mme kahoo ke ya bohlokwa bakeng sa tlhophiso eo titjhere a lokelang ho e etsa jwalo ka karolo ya ho matlafatsa diphetho tsa ho ithuta.

Mesebetsi ya tekanyetso e lokela ho ralwa ka hloko hore e akaretse dikahare tsa thuto le bokgoni mmoho le ho kenyeletsa mefuta e fapaneng ya ditlhoko tsa bophahamo ba dikhoknethife le boemo ba thatafalo ya dipotso. Bakeng sa tshebetso tsa tekanyetso e nepahetseng, titjhere o lokela ho nnetefatsa hore ebe baithuti ba utlwisisa dikahare le hore ba filwe menyetla e ekeditsweng ya tekanyetso eo e seng ya semmuso pele ba etsa mesebetsi ya tekanyetso ya semmuso.

Mehlala ya mesebetsi e ka hara bukana ena, e radilweng ho latela maemo a hodimo a thuto, e ikemiseditse ho bontsha ditlwaello tse molemo tse malebana le ho hlophisa tekanyetso ya semmuso le eo e seng ya semmuso. Matitjhere a kgothalletswa ho sebedisa mehlala ena ya mesebetsi e le malebela ao ba ka a sebedisang ho rala mesebetsi ya bona ya semmuso le eo e seng ya semmuso.

MONGHALI HM MWELI

MOTSAMAISI KAKARETSO

LETSATSI: 13/09/2013

DIKAHARE

	DIKAHARE	
1.	Tse etelleng pele	
2.	Sepheo le maikemisetso Tekanyetso e etswang sekolong	
3.	Lenaneo la Tekanyetso	
4.	Mosebetsi ya Tekanyetso ya Kereite ya 12 le disebediswa tse ding tsa tekanyetso	
	a. Kotara ya 1	
	Mosebetsi wa 1: Wa molomo - Ho mamela bakeng sa kutlwisiso Mosebetsi wa 1: Mohlala wa 1 Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Tseo titjhere a lokelang ho di etsa pele Tema ya molomo (Setulo sa borena ba Tlokweng) Lenane la dipotso tsa molomo Leqephe la ho arabela (la baithuti) Mosebetsi wa 1: Mohlala wa 2 Tseo titjhere a lokelang ho di etsa pele Tema ya molomo (Manthatisi) Lenane la dipotso tsa molomo Leqephe la ho arabela (la baithuti) Rubriki ya ho lekanyetsa bokgoni ba ho mamela	15
	Mosebetsi wa 2: Moqoqo (o ngolwang) Mosebetsi wa 2: Mohlala Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Tataiso (memorandamo) ya ho tshwaya Rubriki ya ho lekanyetsa moqoqo	50
	Mosebetsi wa 3: Tema ya kgokahano (e ngolwang) Mosebetsi wa 3: Mohlala Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Tataiso (memorandamo) ya ho tshwaya Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano	25
	Mosebetsi wa 4: Wa molomo - Puo e hlophisitsweng Mosebetsi wa 4: Mohlala wa 1 Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Tseo titjhere a lokelang ho di tseba mabapi le mosebetsi ona Sesebediswa sa ho aba matshwao Rubriki ya ho lekanyetsa puo e hlophisitsweng	10
	Mosebetsi wa 5: Teko e ngolwang (e ngolwang) Mosebetsi wa 5: Tlhaloso ya mosebetsi (potso)	35
	b. Kotara ya 2	
	Mosebetsi wa 6: Tema ya dingolwa (e ngolwang) Mosebetsi wa 6: Tlhaloso ya mosebetsi (potso)	35
	Mosebetsi wa 7: Wa molomo - Puo e sa hlophiswang Mosebetsi wa 7: Mohlala Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Sesebediswa sa ho aba matshwao Rubriki ya ho lekanyetsa puo e sa hlophiswang	15
	Mosebetsi wa 8: Tlhalobo ya bohareng ba selemo (e ngolwang) Mosebetsi wa 8: Tlhaloso ya mosebetsi (potso)	250

	c. Kotara ya 3	
	Mosebetsi wa 9: Wa molomo - Puo e hlophisitsweng Mosebetsi wa 9: Mohlala Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Keletso ho titjhere mabapi le mosebetsi ona Sesebediswa sa ho aba matshwao Rubriki (ho sebediswe Rubriki e sebedisitsweng mosebetsing wa 4)	10
	Mosebetsi wa 10: Tlhahlobo ya bohareng ba selemo (e ngolwang) Mosebetsi wa 10: Tlhaloso ya mosebetsi (potso) Dikgomathisetso	250

SBA Record Sheets

1. Tse etellang pele

“Tekanyetso e etswang sekolong ke pokello ya mesebetsi ya moithuti e etswang ka sepheo mme ka yona ho hlalose boiteko ba moithuti mmoho le phihlelo ya hae karolong e itseng ya mosebetsi”.

Bukana ena ke mohlala mme e reretswe ho tataisa dikolo le botitjhere mabapi le kamoo Tekanyetso e etswang sekolong (TES/SBA) ya **Sesotho** **PYL** e lokelang ho etswa kateng.

Tekanyetso e etswang sekolong ke karolo ya boitokisetso ba moithuti ba tlhahlobo ya makgaolakgang. Matshwao a bona a tekanyetso e etswang sekolong a rekotwa ke wena titjhere bakeng sa kgatelopele ya moithuti mmoho le ho fumantshwa lengolo la thuto.

Mosebetsi ena ya tekanyetso e o neha tsela e hlakileng ya ho lekola ho bona kamoo baithuti ba sebetsang hantle kateng mme tokomane ena ya tataiso e kenyeleditse mesebetsi ya tekanyetso e fapaneng e kang ya diteko, ya tlhahlobo, e ngolwang, ya nehelano ya molomo le ya tekokutlwisiso e mamelwang.

Tekanyetso e etswang sekolong e tlama baithuti bohle. Moithuti ya sa phethahatseng ditlhokeho tsena tse hlakisitsweng tokomaneng ya leano, a ke ke a dumellwa ho ngola tlhahlobo ya makgaolakgang.

Tekanyetso ya mesebetsi ya semmuso e bopa lenaneo la selemo sohle la tekanyetso ya semmuso. Mosebetsi ena ya tekanyetso e se kgellwe fatshe mme baithuti ba kgothaletswe ho sebetsa ka matla le ho etsa boiteko bohla ba bona ha ba nehelana bakeng se tekanyetso ya ho qetela.

Hopola ho etsa tekanyetso e tobanang le ho tsamaelana le baithuti bao o ba rutang. Lokisa mesebetsi ya hao ya tekanyetso hore e tobane le ditlhokeho tsa hao, empa o hopole hore o tataiswa ke ditlhokeho tse hlakisitsweng tokomaneng ya Setatemente sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS).

2. Sepheo le maikemisetso ka tekanyetso e etswang sekolong

Maikemisetso ka tokomane ena ke ho eletsisa le ho tataisa botitjhere ba Sesotho mabapi le **Mesebetsi ya**

Tekanyetso ya semmuso (formal assessment tasks) e hlahiswang kharikhulamong ya **Setatementsa**

Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso (CAPS). Ho bonahala Tekanyetso e etswang dikolong (TES/SBA)

e sa ntse e le phepetso. Phepetso e kgolo e tjametseng botitjhere e bonwa haholo dintlheng tsena tse pedi:

- Ho ralwa ha mesebetsi ena ya tekanyetso
  - botitjhere ha ba ele hloko **makgetha a tekanyetso** ha ba rala mesebetsi ya tekanyetso;
  - makgetha a tekanyetso a hlokolosi haholo hoba ke ona **a laolang le ho supa** tse lokelang ho lekanyetswa (ka tsela e nngwe re ka re ke ona a nehelanang ka **ditlhokeho** tsa mesebetsi o lokelang ho lekanyetswa);
- Ha ho se ho lekanyetswa
  - ho a utlwahala hore ha makgetha a tekanyetso a fosahetse, tekanyetso e etswang le yona e fosahetse;
  - ho feta mona botitjhere ha ba sebedise **disebediswa tsa tekanyetso** (tse kang Rubriki le tse ding) ka nepo kapa ha ba di sebedise ho hang; ho sa sebedise Rubriki ka nepo kapa ho se e sebedise ho hang ho etsa hore **tekanyetso yohle e fosahale**.

Boiteko bo bong bo etswang tokomonaneng ena bo tsepamisitswe hodima **mesebetsi ya molomo (diorale)** hoba ke hona moo ho bonahalang ho na le bothata bo bong.

- Tekanyetso e etswang sekolong e nehelana ka tshebetso ya ho lekanyetsa e tsitsitseng e bileng e tshepahalang, hape e eketsa bobatsi le ho fapahanngwa ha mesebetsi e ka sebediswang bakeng sa ho lekanyetsa.
- E ntlafatsa le ho eketsa kgonahalo ya ho lekanyetsa haholo puo ka ho kenyeletsa dikarolo tseo hangata ho sa kgonahaleng ho di hlahloba maamong a ditlhahlobo tsa semmuso.
- E eketsa tiisetso ya tekanyetso hobane qeto e etswang (ka kgatelopele ya moithuti) e etswa e itshetlehile ka tekolo ya mesebetsi e mengatanyana e entsweng ka nako e telele.
- E ba le seabo se matla ho ruteng le ho ithuteng, haholo ho ntshetseng pele bokgoni ba ho bua le ho ngola, empa haholo ho ntlafatseng tshebetso ya ho ruta le ho lekanyetsa.
- E matlafatsa titjhere hore e be karolo ya tshebetso ya tekanyetso mme e ntshetsa pele

tshebedisanommoho le karolelano ya bokgoni dipakeng tsa matitjhere ka hara sekolo esita le dipakeng tsa dikolo.

- E aha le ho ntshetsa pele bokgoni ba titjhere, e matlafatsa bokgoni ba hae ba tekanyetso boo a ka sebedisang dikarolong tse ding tsa kharikhulamo.

Matshwao a ikgethang a Tekanyetso e etswang sekolong (le matla a yona ao e leng karolwana feela ya tshebetso e momahaneng ya tekanyetso) a na le kgahlamelo moralong le ho kenngwa tshehetsong ha tekanyetso e etswang sekolong, haholoholo hodima sebopeho sa mesebetsi ya tekanyetso mmoho le mekgwa eo titjhere a e sebedisang ha a lekalekanya ya tshebetso ya hae (*teacher standardisation procedures*). Kgahlamelo ena e ka kgutsufatswa ka tsela ena:

- tshebetso ya tekanyetso e lokela ho hokahanngwa le, mme e be e nehelane ka sephetho se ikamahanyang le lenaneo la ho ruta, jwalo ka ha ho ruta, ho ithuta le tekanyetso di lokela ho tshehetsana tseleng ya ho ithuta (k.h.r. ketsahalo ya TES ha e behellwe ka thoko ho diketsahalo tse ding tse kentsweng lenaneo la mosebetsi jwalo ka ha eka ke elemente e lokotsehang e le nngwe ya kharikhulamo);
- tshebetso ya tekanyetso e lokela ho nehelana ka setshwantsho se phethahetseng sa tseo baithuti ba di etsang ka ho qolotsa mehlala e mengata ya nako e telele eo ka yona ho tshwantshiswang diketsahalo tsa nnete tsa bophelo le maemo a tlase (k.h.r. ketsahalo ya TES ha se ketsahalo e etswang hang feela mme e etswang maemong ao e seng a nnete a tlhahlobo le ka disebediswa tsa tekanyetso tse sa tlwaelehang);

** Teko ya 1 e ka hlophiswa tlasa palohohle ya **matshwao a 35** kapa, ha e ka ba matshwao a fetang ana, qetellong matshwao a lokela ho fetolelwa ho a 35. Ho sisinngwa hore ho lekanyetswe Tekokutlwisiso, Kgutsufatso le Dibopeho tsa puo le tshebediso ya puo; empa leha ho le jwalo matitjhere a na le bolokolohi mme a kgothalletswa ho kenyelletsa motswako wa dikarolo tse ka lokelang ho lekanyetswa, ho dumellana le moralo wa sekolo (lenaneo la diteko, kabo ya nako, jj.).

Lenaneong la Tekanyetso teko e se botjwe ke ditekonyana tse nyenyane tse mmalwa. Teko ka nngwe e thehwe hodima dikahare tse toma, tse mothamonyana mme ebe e tla ngolwa nakong ya metsotso e 45 - 60; hape e kenyelletse dikgato tsa boiphihllo tse fapaneng tseo dipampiri tsa Ditlhahlobo di hlophiswang ho ya ka tsona.

***Tlhahlobo ya bohareng ba selemo le ya sekamakwaolagang: Kereiteng ya 12 mosebetsi o mong wa Kotara ya 2 le/ kapa kotareng ya 3 e be tlhahlobo ya ka hare sekolong. Maemong ao e leng hore ho ngolwa tlhahlobo ya ka hare sekolong e le nngwe feela ho tse pedi tsena Kereiteng ya 12, ho ngolwe teko mafelong a kotara sebakeng sa tlhahlobo e nngwe e sa ngolweng (Mosebetsi wa 8 le wa 10).

Mosebetsi ya Molomo: Baithuti ba etse bonyane mosebetsi o le mong wa HO MAMELA bakeng sa kutlwisiso, e mmedi ya PUO E HLOPHISITSWENG le o le mong wa puo e sa hlophiswang selemong.

Teko ya 1 e ka hlophiswa tlasa palohohle ya matshwao a 35 kapa, ha e ka ba matshwao a fetang ana qetellong matshwao a lokela ho fetolelwa ho a 35. Ho sisinngwa hore ho lekanyetswe Temakutlwisiso, Kgutsufatso le Dibopeho tsa puo le tshebediso ya puo; empa leha ho le jwalo matitjhere a na le bolokolohi mme a kgothalletswa ho kenyelletsa motswako wa dikarolo tse ka lokelang ho lekanyetswa ho dumellana le moralo wa sekolo (lenaneo la diteko, kabo ya nako, jj.).

Lenaneong la Tekanyetso teko e se botjwe ke ditekonyana tse nyenyane tse mmalwa. Teko ka nngwe e thehwe hodima dikahare tse toma, tse mothamonyana mme ebe e tla ngolwa nakong ya metsotso e 45 - 60; hape e kenyelletse dikgato tsa boiphihllo tseo dipampiri tsa Ditlhahlobo di hlophiswang ho ya ka tsona.

Mosebetsi ya Tekanyetso ya ka hare ya Kereiti ya 10 - 11

LENANEO LA TEKANYETSO YA SEMMUSO – KEREITE YA 10 - 11

SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

3.

Kotara ya 1	Mosebetsi wa 1: (15)	Mosebetsi wa 2: (50)	Mosebetsi wa 3: (25)	Mosebetsi wa 4: (35)
	Wa molomo: Ho mamela ka kutlwisiso Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Wa ho ngola: Moqoqo wa phetelo/ o hlalosang/o sa tsehehetseng lehlakore/o tebisang maikutlo/ wa kgang. Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Wa ho ngola: Tema ya kgokahano* (mangolo a setlwaedi/ semmuso, a kopo/ tletlebo/ kopo ya mosebetsi, ji) Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Wa molomo: Puo jwalo ka ha e sebediswa Tekokutlwisiso, Kgutsufatso Dibopeho tsa puo le ditlwaello (melao) tsa tsebediso ya puo Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Memorandamo</i>
Kotara ya 2	Mosebetsi wa 5: (10)	Mosebetsi wa 6: (35)	Mosebetsi wa 7: (250)	
	*Mosebetsi ya molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso (matshwao a 15) Puo e hlophisitsweng (matshwao a 10) Puo e sa hlophiswang (10)	Wa dingolwa: Dipotso tse kgutshwane: (10) Potso ya moqoqo (25) Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Memorandamo, Dirubriki</i>	Tliahlobo: ya bohareng ba selemo P. 1 (70): Puo P. 2 (80): Dingolwa P. 3 (100): Ho ngola Sesebediswa Tekanyetso: <i>Rubriki/Memorandamo x</i>	
Kotara ya 3	Mosebetsi wa 8: (15)	Mosebetsi wa 9: (10)		
	Wa molomo: Puo e hlophisitsweng. Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Teko ya 2: Dingolwa (matshwao a 35) Dipotso tse kgutshwane (matshwao a 10) Moqoqo wa sengolwa (matshwao a 25) x	x	x
Kotara ya 4	Mosebetsi wa 9: (10)	Mosebetsi wa 11: (300)		
	*Mosebetsi wa molomo Ho mamela bakeng sa kutlwisiso (matshwao a 15) Puo e hlophisitsweng (matshwao a 10) Puo e sa hlophiswang (matshwao a 15) x	Tliahlobo ya makgaolakang: (matshwao a 300) Pampiri ya 1 – Puo jwalo ka ha e sebediswa (matshwao a 70) Pampiri ya 2 – Dingolwa (matshwao a 80) Pampiri ya 3 – Ho ngola [E ka ngolwa ka kgwedi ya Mphalane/ Pudungwan] (matshwao a 100) Pampiri ya 4 – Mosebetsi ya molomo (matshwao a 50) x	x	x

SBA TASKS SESOTHO HL: GRADE 10

Mosebetsi wa 1 (15)

Mosebetsi wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Keletso ho titjhere:

- *Hlalosetsa baithuti hore mosebetsi o tla etswa ka tsela e jwang.*
- *bolella baithuti hore ba lokela ho ithophisetsa mosebetsi ona ka ho ba le buka le pene bakeng sa ho nka dinoutsu;*
- *ba hlalose tse hore ba lokela ho mamela ka hloko kaha dipotso tsohle di tla be di itshetlehile ho seo ba tlang ho se mamela;*

Jwale titjhere a qaqisitse baithuti hore tema ena eo ba tllong ho e mamela (ka mora metsotswana), taba tsa yona ke tsa lelapa la Mahonko le neng le sa fumane bana:

Mosebetsi wa 1: (15)

Wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Tema ya molomo

MPHO E KGOLO HO FETA TSOHLE

Alina le Selema Mahonko ba nyalane dilemo pele ba sitswa ka ngwana. Lefatshe lena ba le tsamaile ka bophara, empa ho se nko ho tswa lemina. Kajeno ho fihlile moo ba seng ba tehile kalala! Kgohlano ka lapeng e thiba letsatsi, hoo ba seng ba sa shebane hantle ka mahlong. Ba supana ka menwana. Diqosanong tseo, mathata a bona a ehlwa mekwalaba. Ba fetohile sekgobo, mabitso a bona ho jelellwa ka ona malapeng.

Alina ke mooki. Dingaka di lekile ho mo thusa empa selei sa kgitla lejwe. Di ne di sa bone molato ho bona ka bobedi. Dinyefolo tsona tsa tota! Selema a qetella a ikakgetse ka setotswana tahing. O ne a hlola a kgwaetse botlolo ya letsina mokotlaneng wa dibuka tsa bobuelli. Leha ho le jwalo, o ne a ntse a ikakgetse ka setotswana mosebetsing wa hae.

Alina yena o ne a le bohale ba tau. Bakudi ba ne ba mo tshaba hobane o ne a jajabetsa ka bohale. Boitshwaro bona ba hae bo ne bo mo kenya dikgathatsong. Le hoja Mookamedi a leka ho mo tshehetsa, a hamela letanteng.

Ha isa isa, nkgono Tsotang a ba fa pitsa, ba sitswa ka mafahla a mane, banana ba babedi le dikgaitsemi tsa bona!

[E qotsitse bukeng ya Ngatana ya patsi, BT, Mokgomatha; leq.30-31]

[word count]

Mosebetsi wa 1: (15)

Wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Lebitso la moithuti: _____

Kereite: _____

Letsatsi: _____

Dipotso:

1. Selemo le Alina ba ne ba sebetsa mesebetsi ya bohlokwa haholo setjhabeng. Bolela mesebetsi eo ba neng ba e sebetsa. (2)
2. Ke eng e ileng ya etsa hore ho be teng kgohlano pakeng tsa Alina le Selemo lenyalong la bona? (1)
3. Qotsa polelo e bontshang hore ba ne ba qosana. (1)
4. Hlalosa boitshwaro bo sa kgahliseng bo ileng ba hlahella ho Selemo le Alina mesebetsing ya bona ka ho fapana ka lebaka la maemo a bona a ka lapeng? (2)
5. Ke mantswe afe polelong a botshang hore batho ba motse ba ne ba sa ba utlwele bohloko? (2)
6. Tshebediso ya pitsa e bontsha tihadimo e jwang ya mopheti/mongodi wa tema tumelong ya hae? (2)
7. Hlalosa mohopolo wa sehlooho wa tema. (2)
8. Tshebediso ya mantswe a latelang 'ho ikakgela ka setotswana 'tahing' le ' mosebetsing' e re senolela tshekamelo e jwang ka mongodi wa tema ee? (3)

MATSHWAO KAOFELA: [15]

EH: Lenane lena la dipotso le se fuwe baithuti, ba fuwe feela pamphitshana eo ba arabelang ho yona.

_____

Memorandamo

Mosebetsi wa 1: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Ela hloko:

- Ha ho tshwauwa dikarabo tsa baithuti ho elwe hloko maikutlo a bona le tsela eo ba behang dintlha ka yona. **Ho tadingwe haholo moelelo**, dikarabong tsa dipotso tse hlokang tlhaloso kapa karabo e teletsana. Baithuti ba ke ke ba beha dintlha jwalo ka nna le wena;
- Diphoso tsa puo le tsa mopeleto **di se tshwauwe** kapa baithuti **ba se nehwe kotlo** ka lebaka la tsona. (Hopola hore ha e le hantlente mosebetsi ona ke wa molomo, e seng o ngolwang).

1. Selemo ke mmuelli Alina ke mooki (2)
2. Ho hloka thari/Ho hloka bana. (1)
3. Ba ne ba supana ka menwana. (1)
4. Selemo o ne a nwa jwala ho feta tekano. Alina o ne a halefela bakudi sepetlele. (2)
5. ...mabitso a bona ho jelellwa ka ona malapeng. (2)
6. E bontsha hore mongodi o dumela ho setso/o dumela hore ditlhare tsa Sesotho di a sebetsa. (2)
7. Mohopolo wa sehlooho wa tema tiisetso/mamello e tswala katleho. (2)
8. Tshebediso ya mantswe ana e re bolella hore mongodi ha a tsepamise maikutlo haholo ntlheng ya botahwa ba Selemo mme o bile o a mo thoholetsa ka hore o sebetsa ka matla/ha a rate ho bona motho wa ntate phoso ho ya ho ile empa ha ho moo a buang ka botlenyana boo e bang Alina o kile a bo etsa. (3)

MATSHWAO KAOFELA: [15]

Mosebetsi wa 2: (50)

Mosebetsi o ngolwang: Moqoqo

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa sehlooho sa moqoqo seo ba lokelang ho ngola ka sona.

POTSO:

Kgetha sehlooho kapa setshwantsho SE LE SENG, mme o ngole moqoqo wa bolelele ba mantswe a 300 ho isa ho a 350 (dikahare feela). Ebang o kgetha setshwantsho ngola o itshetlehile ka mohopolo wa sehlooho o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao, mme o iqapele sehlooho sa hao. Hopola ho etsa moralo, ho boeletsa moqoqo wa hao le ho o hlaola diphoso pele o nehelana ka ona.

2.1	Seabo seo ke nang le sona setjhabeng sa heso.	[50]
2.2	Ke ile ka thaba haholo ha ke fumana kgau eo!	[50]
2.3	Kgetha lehlakore mme o ngole moqoqo ka sehlooho sena.	
2.4	Inthanete e tlile ka dintle ebile hape e tlile ka dimpe setjhabeng.	[50]

[Setshwantsho se qotsitse makasineng ya SKYWAYS, Motsheanong Leq. 7]

[50]

Memorandamo

Mosebetsi wa 2: (50)

Mosebetsi o ngolwang: Moqoqo

Sesebediswa sa Tekanyetso:

1. Rubriki ya ho lekanyetsa moqoqo o ngolwang (e hoketswe leqepheng le latelang).
Ela hloko:
  - Titjhere a sebedise Rubriki ya ho lekanyetsa moqoqo ha a lekanyetsa moqoqo wa moithuti ka mong;
  - Matshwao a bontshwe qetellong ya mosebetsi wa moithuti mme ho sebediswe sekala sa ho tshwaya.
  - Qetellong matshwao ohle a baithuti a kenngwe sesebedisweng sa ho rekota matshwao a semmuso (le sona se hoketswe tokomaneng ena).Ntlha tsa bohlokwa pele o tshwaya:
  - mohlalobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho SE LE SENG FEELA, mme
  - mohlalobuwa a etse moralo bakeng sa moqoqo wa hae.

2 MEMORANDAMO

Seabo seo ke nang le sona setjhabeng sa heso. Moqoqo wa phetelo (Narrative)

- Moqoqo ona wa phetelo o pheta pale ka diketsahalo tsa boiqapelo, empa tse kgolwehang tse ipapisitseng le sehlooho sena.
- Mohlahlobuwa a ngole ditaba tsa hae jwalo kaha eka di etsahetse ho yena.

2.2 Ke ile ka thaba haholo ha ke fumana kgau eo! Moqoqo o hlalosang (Descriptive)

Moqoqong o hlalosang, mongodi o hlalosa ho hong ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho se hlalotswang ka tsela e hlakileng jwalo ka yena (mongodi). Ho ka hlaloswa motho, ho hong kapa ketsahalo e nngwe e itseng.

2.3 Inthanete e tlile ka dintle ebile hape e tlile ka dimpe setjhabeng. Moqoqo wa kgang (Argumentative)

- Moqoqong wa kgang mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalisa le ho ntshetsa pele lehlakore la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae. Ntlhakemo ya mongodi e lokela ho hlaka ka nako tsohle.

2.4 Setshwantsho

- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng le ha e le lefe kaha mongodi o ngola a itshetlehlilwe hodima seo monahano wa hae o qholotswang ke setshwantsho;

SENOTLOLO BAKENG SA HO ABA MATSHWAO:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo le Setaele le Ho hlaola diphoso	15	PSH =
Sebopeho	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

MATSHWAO KAOFELA A MOSEBETSI ONA: 50

Mosebetsi wa 3: (25)

Mosebetsi o ngolwang: Tema ya Kgokahano

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa dipotso tseo ho tsona ba lokelang ho kgetha tema ya kgokahano e le nngwe, mme e mong le e mong a hlahise tema ya hae bakeng sa tekanyetso.

Disebediswa tsa Tekanyetso

1. Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano (e hoketswe leqepheng le latelang).

Keletso ho titjhere:

- Mosebetsi ona wa tekanyetso ke wa tlhahlobo. Etsa tsohle ka tshwanelo mme maemo e be a laolwang ka tshwanelo jwalo feela ka ha ho etswa tlhahlobong;
- Baithuti ba be ba ile ba rutwa mefuta ena ya ditema pele ba ngola tekanyetso.

Kgetha mme o ngole tema TSE PEDI tsa bolelele ba mantswe a 180 ho isa ho a 200 (dikahare feela Hopola ho etsa moralo temeng e nngwe le e nngwe, mme o be o boele o lekole tema ya hao botjha

3.1 LENGOLO LA SETSWALLE/SETLWAEDI

Nako ya tlhahlobo tsa makgaolakang e atametse, mme motswalle wa hao o robetse tjhesang. Mo ngolle lengolo o mo kgothatse.

3.2 KHOLOMO E YANG MAKASINENG WA SEKOLO

Ngolla mohlophisi wa lesedinyana la sekolo kholomo e itshetlehleng hodima leqeme l sekolong sa heno kaha le hlokomela hore ho na le dihlopha tse sa kang tsa rutwa thuto esale selemo se qala.

3.3 OBITJHUARI

Moahisane wa hao o hlokahalletswe ke e mong wa leloko, mme o kopuwe ho ngola tsa bo eo. Ngola obitjhuari e felletseng ya tsa bophelo ba hae.

Memorandamo

Mosebetsi wa 3: (25)

Mosebetsi o ngolwang: *Tema ya kgokahano (a kgethe e le nngwe)*

Disebediswa tsa Tekanyetso:

1. Tema ya kgokahano ya moithuti (e kenngwe ka faeleng ya moithut mokgwaritso wa pele mmoho le mokgwaritso o phethetsweng).
2. Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano (e hoketswe latelang).

3.1 LENGOLO LA SETSWALLE/SETLWAEDI

- Aterese e nngwe; ke ya mongodi wa lengolo, mme e ngolwa ho tloha hodimo bohareng ho tloha letsohong le letshehadi ho leba letsohong le letona. Aterese ya ya ngollwang ha mofuteng ona wa lengolo;
- Aterese ya mongodi e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, mm ka letsatsi la mohlaleng lengolo le ngolwang;
- Ka mora mohlaleng ho tlolewa mola, ebe ho tla tumediswa. Tumediswa yona e ngolwa ka t letshehadi, haufi feela le moo leqephe le qalang. Ha ho ngolwe letshwao la puo ka mora Ho boele ho tlolewa mola;
- Seratswana sa selekela se ba sekgutshwanyane, mme se omela ditaba feela;
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae; di ka ba pedi kapa ho feta, mm moo mongodi a nontshang taba ya hae;
- Qetelo ke e kgutshwanyane e phethelang ditaba. Ha ho hlokehe o ngole sefane kaha o mo tlwaetseng.

Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

Sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona - tlhaloso (ho kgothatsa motswalle wa hao ya kulan ha e le moo ho se ho t la ngolwa);

- a hlalose mekgwa eo a tlang ho thusa motswalle ka teng hang tswa sepetlele,
- a bontshe motswalle bohlokwa ba ho sa lahle tshepo ka nako
- mahlonoko e kang ena.

3.2 KHOLOMO E YANG MAKASINENG WA SEKOLO

Kholomo ya makasine ke karolwana makasineng eo mongodi e mong ya itseng a e sebedisa dinako tsohle ho ngola diketsahalo tse fapaneng ho yona.

Ithuse ka dintlha tse latelang bongoding bona:

Sebopeho:

- Sebedisa puo e bonolo eo babadi ba tla e utlwisiasang ha bonolo;
- Sehlooho sa hao se hohele;
- Kopa babadi ho romela ditlhaliso kapa diphehiso tsa bona;
- Hlahisa le aterese ya hao ya inthanete moo babadi ba ka romelang diphehiso tsa bona ka bongatangata, ho buisanwe haholo kholomong ya hao;
- O ka nna wa hlahisa senepe sa hao, jwalo kaha o le monga kholomo eo.

3.3 OBITJHUARI/TSA BOPHELO BA MOFU

Ena ke tema eo ho yona ho ngolwang ditaba tse amanang le mofu.

- Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:
- Mofu ke mang ke wa ha mang;
- Tlhaho ya hae, sebaka moo a hlahetseng teng; letsatsi la tswalo le selemo;
- Tsa kgolo ya mofu; dithuto; mosebetsi le lenyalo;
- Bao a ba siyang;
- Dithoko tsa seboko sa hae.

Ela hloko:

- Titjhere a sebedise Rubriki ya ho lekanyetsa tema ena ya tekanyetso h baithuti;
- Ho sebediswe sekala sa ho tshwaya, mme matshwao a moithuti a bontshwe qe
- Qetellong matshwao ohle a baithuti a kenngwe sesebedisweng sa ho rekota m sheet).

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	15	DMS. =
Puo, Setaele le ho hlaola diphoso	10	PST =
Matshwao ohle	25	

MATSHWAO KAOFELA A MOSEBETSI ONA: 25

Mosebetsi wa 5 (10)

Mosebetsi wa molomo: Puo e sa hlophiswang

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa sehlooho kapa dihlooho tse fapaneng ho ya ka tlhophiso e entsw titjhere mme e mong le e mong o laelwa ho tshetleha puo ka sehlooho seo a se kge Titjhere a lemohe hore ha se setlamo hore baithuti ba etsiswe puo e sa hlophiswang ka ka hodimo feela. Hona e mpa e le mohlala. Baithuti ba ka nna ba fuwa inthaviu kapa hodima sehlooho se itseng.

Disebediswa tsa Tekanyetso:

1. **Dihlooho** tsa ho lekanyetsa puo e sa hlophiswang
2. Rubriki (ya ho lekanyetsa puo e sa hlophiswang)
3. **Sesebediswa sa kabo ya matshwao** (bakeng sa moithuti ka mong).

Keletso ho titjhere:

- *titjhere a ka tsamaisa mosebetsi ona ka tsela ena:*
  - *dihlooho di ngolwe dipampitshaneng mme di akgelwe ka lebokosaneng;*
  - *moithuti a laelwe ho ikgethela pampitshana e le nngwe ka lebokosaneng, ya dula fatshe ho itokisetsa ho tla etsa nehelano ya hae;*
  - *ebe moithuti o nehwa metsotso e 2-3 ho itokisetsa ho tla etsa nehelano;*
  - *ebe moithuti eo o fuwa sebaka sa ho etsa nehelano (puo) – metsotso e 2 h e 3.*
- *titjhere o lekanyetsa nehelano ya moithuti ka mong a sebedisa Rubrik lekanyetsa puo e sa hlophiswang (e hoketsweng leqepheng le latelang).*

Mehlala ya dihlooho tse ka sebediswang:

(E be dihlooho tse loketseng baithuti ba dilemo tsa bona, kereite eo ba leng ho yona, kgato mmoho le maemo a bophelo – a kang tsa phedisano, sebaka le tse ding.)

Titjhere a eketse dihlooho tse ka hodimo ka tse ding tsa hae, feela a hlokomele hore baithuti ba ka kgonang ho bua ka tsona. E se be tse hlokang ho batlisiswa pele.

1. Mabaka a tlisang mehwanto e sa feleng naheng ya rona.
2. Ebe tshebediso ee e mpe ya dithethefatsi batjheng e ka fediswa jwang? Hlahisa puo eo ka yon ka ntlha ena.
3. Tshebediso ya diselefounu dikolong e na le molemo ho baithuti empa ka lehlakoreng le leng e mathata. Tshohla ka taba ena mme o fane ka tharollo e ka sebediswang dikolong.
4. Botle le bobbe bo tliswang ke thekenoloji.
5. Sesosa sa paleho ya bana malapeng.
6. Ke eng seo baahi ba lokelang ho se etsa ho boloka metse ya bona e hlwekile.

Mosebetsi wa 8 (10) Mosebetsi Wa Molomo: Puo e hlophisitsweng*

Tlhaloso ya mosebetsi:

*Baithuti ba nehwa sehlooho ho ya itlhophisa le ho tla nehelana ka puo ka sona (hona ho etswa matsatsinyana pele ho letsatsi la tekanyetso), mme titjhere yena o ba l ekanyetsa ka bomong (dihlotshwana) ha ba ntse ba nehelana ka puo ya bona. **Dihlooho e ka ba tse latelang:***

- 1. Letsatsi la batjha la tokoloho.**
- 2. Komello le tshireletso ya metsi.**
- 3. Bohahlaudi.**
- 4. Tekatekano mesebetsing.**
- 5. Ho fetohafetoha ha maemo a lehodimo**
- 6. Puo e ka itshetleha ka sehlooho se itseng ho tswa dithutong tse ding le tse ding!**

Disebediswa tsa Tekanyetso:

- 1. Sesebediswa sa kabo ya matshwao** (bakeng sa moithuti ka mong).
- 2. Rubriki** (ya ho lekanyetsa puo e hlophisitsweng).

Ela hloko:

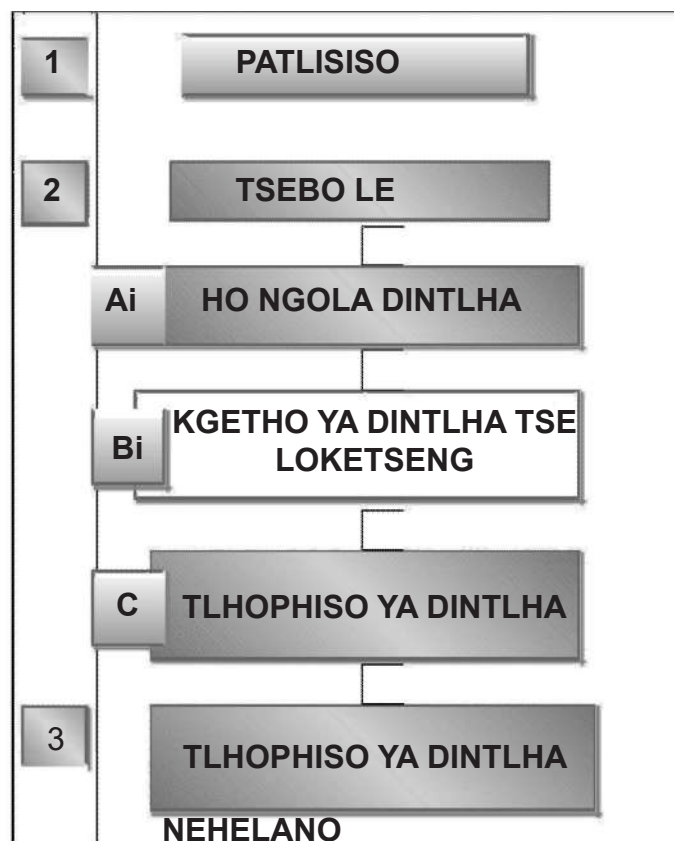
- Titjhere a sebedise Rubriki ha a abela baithuti matshwao mme a ipapisitse ka **tekanyetso** a yona ho tswa ho **sesebediswa sa kabo ya matshwao** se leqepheng l Ho sona ho boetse ho hlahisitswe makgetha a tekanyetso ho se nyalanya le rubriki. Ha sesebediswa sena se ka sebetsang ntle le Rubriki.

(Pele titjhere a qala, a ke a bale tlhaloso ena e maqepheng a latelang)

SEO RE LOKELANG HO SE TSEBA MABAPI LE MOSEBETSI ONA*

Mosebetsi ona wa molomo, wa **puo e hlophisitsweng** o fupere tsebo le bokgoni titjhere ka nngwe a lokelang ho di fadimehela. Titjhere a nnetefatse mme a be a leke ba hae ba fihlelle **tsebo** le **bokgoni** tse qaqiswang mona pele a ka ba lekanyetsa.

Pele re qala ka mosebetsi ona ha re nahaneng ka ditlhokeho (requirements) tsa ona. K a lekole **makgetha a tekanyetso** (criteria) Rubriking e sebediswang bak mosebetsi ona e leng ana a latelang:

1. Dipatlisiso

- Mosebetsi wa puo e hlophisitsweng o itshetlehole hodima patlisiso; baithuti le matsoho hore **ba bue ka seo ba se fupuditseng**. Ditaba tsa bona di it **tlhahisoleseding e fupuditsweng**.
- Ha titjhere a rala potso, a netefatse hore seo a laelang baithuti ho se etsa le matsoho) **ho fuputsa pele**. Ba se ke ba bua ba sa ka ba fuputsa. Ditaba itshetlehe tlhahisoleseding e fupuditsweng.
- Potso **e qaqise ka tsela e hlakileng seo baithuti ba lokelang ho se f** ka sona. Titjhere (potsong ya hae) a totobatse **dintlha tseo patlisiso** (ter lokelang ho itshetleha ka tsona. Ntlha ena e hlokolosi haholo hobane ntle l yo.

Mosebetsi ona wa puo e hlophisitsweng ke ho neha baithuti **tsebo le bokgoni t**

o **ho fuputsa tlhahisoleseding**

Titjhere a ba nehe **mehlo**di eo ba lokelang ho e sebedisa. A etse bonnete ba ho dintlha ka tlhahisoleseding eo ba lokelang ho e fuputsa di teng mohloding ka Mehlo di e ka ba dingolwa (dibuka, dikoranta, dimakasine) website (inthanete), ka bang le tsebo mabapi le se lokelang ho fuputswa. Haeba baithuti ba etsa in bona, titjhere a ba rute bokgoni bo loketseng ba inthaviu.

Titjhere a etse bonnete hore mehlo di eo baithuti ba lokelang ho e sebedisa, **e a fum** a be a ile a ya e hlwela pele a ka romela baithuti ho yona. Titjhere a nehe baithuti ts e hlokehang bakeng sa ho etsa patlisiso ena. Baithuti ba se ke ba eletswa e se e entse diphoso.

o **ho ngola dinoutsu/dintlha (nakong ya patlisiso)**

Baithuti ba rutwe le ho tataiswa ho ngola dintlha (dinoutsu) tse bohlokwa kap ha ba ntse ba bala tlhahisoleseding mehloding e kgethilweng. Botitjhere ba sebaka sena ho ruta le ho ntlafatsa bokgoni ba ho bala (*reading strategies*) b *mehopolo ya sehlooho le mehopolo e tshhehetsang ya sehlooho*. Baithuti ba h ba etsa kgutsufatso le ha ba ithuta.

Haeba ba etsa inthaviu, ba rutwe ho etsa moralo wa dipotso tse loketseng ts fumana seo ba se hlokang ho ya potso eo ba e filweng.

o **kgetho ya dintlha tse loketseng**

Ha ba se ba qetile mohato o ka hodimo (ho ngola dintlha) jwale ba lokela ho di hlahlobe (ho kgetha le ho bapisa) ho bona hore na di ba neha tlhahisolese Ba qhelele ka thoko tlhahisoleseding eo ba sa e hlokeng, mme ba sale feela k tlhahisoleseding eo ba e hlokang.

o **tlhophiso ya dintlha**

Ha ba se ba setse feela ka tlhahisoleseding eo ba e hlokang, jwale ba hloph tseo ka tatellano eo nehelano (*presentation*) e tla tsamaiswa ka yona, ho tloh ho isa eo ba tla phethela ka yona.

2. Boikwetliso le Nehelano

- jwale ba lokela ho ikwetlisa; moithuti a ka etsetsa baithutimmoho le yena ne ba ka kopa ho mo thusa moo a etsang diphoso kapa a etse nehelano ya hae ka ntlong lapeng habo.
- ha ba se ba entse hona ho bolela hore jwale ba se ba le malala- a- laotswe; ti ka bonngwe kapa dihlotshwana ho tla etsa nehelano ya bona.

3. Tekanyetso

Titjhere a hopole hore mosebetsi ona o reretswe ho neha baithuti monyetla w ho ba neha tsebo le bokgoni (knowledge and skills) tse itshetlehileng patlisis ile a hlalosa ka botlalo tseo a di lebelletseng ho baithuti ba hae; tsebo le bok baithuti ba di bontshe (demonstrate) nakong ya nehelano le tekanyetso. Ho moithuti o lokela ho bontsha tsebo le bokgoni tse kang:

- tsebo ya ho sebedisa mehlodi e hlwaiweng le ho e sebedisa hae
- bokgoni ba ho bokella tlhahisoleseding a sebedisa disebediswa kang ho kgwaritsa dinoutsu, ho sebedisa lethathamo la inthaviuwa motho, jj.)
- bokgoni ba ho kgetha (hlwaya) tlhahisoleseding e loketseng (re kapa potso e lokelang ho arajwa.
- bokgoni le tsebo ya ho hlophisa tlhahisoleseding eo a fupuditsen e sebedisa ho araba potso eo a e botsitsweng
- bokgoni ba ho bua kapa ho etsa nehelano ya molomo maem haholo moo ho nang le baamohedi ba ditaba.

Ha ho le jwalo, titjhere o lokela ho rala mosebetsi wa mofuta ona ka tsela e loketse ke keng a kgona ho etsa nehelano ya hae ntle le ho etsa patlisiso pele.

Mosebetsi wa 10 (10)

Sheba Moseb e tsi wa 8 bakeng sa tlhophiso le tsamaiso ya mos Puo e hlophisitsweng*

Dihlooho e ka ba tse latelang ho tlatsetsa ho tse mosebetsing wa 8:

1. **Botle le bobbe ba bophatlalatsi.**
2. **Kgoholeho ya mobu.**
3. **Tokelo tsa botho**
4. **Meetlo ha e sa na kabelo mehleng ena.**
5. **Mabaka a ho tloha mahaeng ho ya ditoropong.**
6. **Seo ke batlang ho ithutela sona ka mora meteriki.**

SBA TASKS SESOTHO HL: GRADE 11

LENANEO LA TEKANYETSO YA SEMMUSO – KEREITE YA 1 SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

Kotara ya 1	Mosebetsi wa 1: (15)	Mosebetsi wa 2: (50)	Mosebetsi wa 3: (25)	Mosebetsi wa 4: (35)
	Wa molomo: Ho mamela ka kutlwisiso Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Wa ho ngola: Moqoqo wa phetelo/ o hlalasang/o sa tsehehetseng lehlakore/o tebisang maikutlo/ wa kgang. Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Wa ho ngola: Tema ya kgokahano* (mangolo a setlwaedi/ semmuso, a kopo/ tletlebo/ kopo ya mosebetsi, ji) Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Wa molomo: Puo jwalo ka ha e sebediswa Tekokutlwisiso, Kgutsufatso Dibopeho tsa puo le ditlwaello (melao) tsa tsebediso ya puo Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Memorandamo</i>
Kotara ya 2	Mosebetsi wa 5: (10)	Mosebetsi wa 6: (35)	Mosebetsi wa 7: (250)	
	*Mosebetsi ya molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso (matshwao a 15) Puo e hlophisitwang (matshwao a 10) Puo e sa hlophiswang (10)	Wa dingolwa: Dipotso tse kgutshwane: (10) Potso ya moqoqo (25) Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Memorandamo, Dirubriki</i>	Tliahlobo: ya bohareng ba selemo P. 1 (70): Puo P. 2 (80): Dingolwa P. 3 (100): Ho ngola Sesebediswa Tekanyetso: <i>Rubriki/Memorandamo x</i>	
Kotara ya 3	Mosebetsi wa 8: (15)	Mosebetsi wa 9: (10)		
	Wa molomo: Puo e hlophisitwang. Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Teko ya 2: Dingolwa (matshwao a 35) Dipotso tse kgutshwane (matshwao a 10) Moqoqo wa sengolwa (matshwao a 25) x	x	x
Kotara ya 4	Mosebetsi wa 9: (10)	Mosebetsi wa 11: (300)		
	*Mosebetsi wa molomo Ho mamela bakeng sa kutlwisiso (matshwao a 15) Puo e hlophisitwang (matshwao a 10) Puo e sa hlophiswang (matshwao a 15) x	Tliahlobo ya makgaolakang: (matshwao a 300) Pampiri ya 1 – Puo jwalo ka ha e sebediswa (matshwao a 70) Pampiri ya 2 – Dingolwa (matshwao a 80) Pampiri ya 3 – Ho ngola [E ka ngolwa ka kgwedi ya Mphalane/ Pudungwana] (matshwao a 100) Pampiri ya 4 – Mosebetsi ya molomo (matshwao a 50) x	x	x

Mosebetsi ya Tekanyetso ya kereiti ya 11

Mosebetsi wa 1 (15)

Mosebetsi wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Keletso ho titjhere:

- Mosebetsi ona o batla o fapane haholo le mosebetsi o tlwaelehileng wa mosebetsi wa ho mamela.
- bolella baithuti hore ba lokela ho boha tshwantshiso e itseng ya thelebishene kapa ho mamela ya seyalemo ya kapa yona filimi; tshwantshiso ena ba ka e boha kapa ba e mamela malapeng a bona e le ho boloka nako. Titjhere a ka dumellana le baithuti hore bohle ba ka boha kapa ba mamela tshwantshiso efe ho latela maemo a fapaneng a bona a malapeng.
- ba hlalose hore ba lokela ho boha ka hloko kaha ba tla tlameha ho ngola tekolokakaretso ya tshwantshiso eo ba neng ba e bohile kapa ba e mametse ;
- pele baithuti ba ngola tekolobotjha, titjhere o tshwanela ho ruta baithuti tsela e nepahetseng ya ho ngola tekolokakaretso. A ka ba fa le mehlala e mmalwa ya ditema tsa tekolokakaretso tse ngotsweng ho tswa dikoranteng le dimakasineng.
- Keletso ke ya ho fa baithuti mangolo a ba kopelang ho etsa mosebetsi oo wa lapeng e le hore ba tle ba fuwe monyetla o jwalo

4.12 TEKOLOKAKARETSO (Reviews)

Ke mofuta wa tema o kang kgutsufatso mme e hlahisa maikutlo a akaretsang a motho ka sengolwa, mosebetsi wa bonono, lebenkele leo ho jewang ho lona, papadi ya kalaneng kapa filimi.

Ha ho ngolwa mofuta ona wa tema ho ka tadingwa dintlha tsa sebopeho tse latelang:

- e ngolwa ho hlaha ntlhakemong ya mongodi, mme o sebedisa maemedi a motho wa pele kapa a mmui (a kang 'ke le nna');
- ntlhakemong ya hae mongodi a hlahise mahlakore ka bobedi, tse ntle le tse mpe tsa seo a neng a se bohile kapa a se mametse;
- hangata ho sebediswa dipolelo tse ho lekgethe lekwale, makgethi le mantswe a utullang puo ya maikutlo (emotive language) ka tshwanelao, ka sepheo sa ho hlahisa mehopolo le maikutlo a ya ngolang. Sehalo se ka sebediswa bakeng sa ho beha leseding le ho thabisa baamohedi ba ditaba;
- ya ngolang tema ena o lokela ho tshehetsa ntlhakemo ya hae a itshetlehile ka dintlha kapa mehlodi e itseng e tshepahalang;
- ho ka nna ha hlahiswa maikutlo mabapi le dintlha tsa setekgeniki tse jwalo ka kganya ya mabone le modumo;
- pheletsong ho hlahiswe maikutlo a ahlolang hodima seo ho ngolwang ka sona, mme le dikgothaletso (ditshisinyo) di ka kenyeletswa.

Ho na le mofuta e mmalwa ya tsa boikgopotso. Ha re tadimeng ena e latelang:

4.12.2 Tsa boikgopotso ba difilimi kapa dipapadi tsa kalaneng

Sepheo ka kgutsufatso ena ke ho beha babadi leseding ka filimi le dipapadi tsa kalaneng tseo e leng hona di kenang setjhabeng. Ho ka hlahiswa tse latelang ha ho ngolwa boikgopotso bona:

- ya ngolang a ka rorisa a ba a seholla boikgopotso bo le bong;
- ya ngolang a hlakise tseo a di boneng ka tshwanelo, mme a totobatse mehopolo ya hae;
- mehopolo yohle e lokela ho tshehetswa.

Ela hloko:

Ho mameleng kapa ho boheng ha baithuti, ba lokela ho tsepamisa maikutlo dintlheng tsena tse latelang:

o Ho hlwaya le ho fumana moelelo wa puo e susumetsang, puo e fehang maikutlo le e hlohleletsang, e

nang le leeme le tshekamelo, le e tadimang dintho ka lehlakore le le leng

o ho lemoha phapano dipakeng tsa hoo e leng ntlha le hoo e leng mohopolo feela

o ho bontsha kelohloko ya le ho fumana moelelo wa sehlo, lebelo le tshebediso ya puo

o ho arabela setaele, sehlo le rejistara mme o di hlahlobisisa ka nepo

o ho utlwisisa tlhahlamano e utlwahalang ya tlhahisoleseding (tsebo/lesedi)

o ho etsa dikahlolo mme o nehelane ka bopaki

o ho etsa dikakanyo mme o nohe/ lepe ditlamorao

o ho arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantswe, dibopeho le qapodiso.

MATSHWAO KAOFELA [15]

Mosebetsi wa 2: (50) **Mosebetsi o ngolwang: Moqoqo**

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa sehlooho sa moqoqo seo ba lokelang ho ya itlhophisetsa (ba fe potso matsatsinyana pele ba tla ngola) sona ka ho etsa patlisiso tse hlokehang.

Mosebetsi ona ha o ngollwe lapeng.

POTSO:

Kgetha sehlooho kapa setshwantsho SE LE SENG, mme o ngole moqoqo wa bolelele ba mantswe a 400 ho isa ho a 450 (dikahare feela). Ebang o kgetha setshwantsho ngola o itshetlehile ka mohopolo wa sehlooho o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao, mme o iqapele sehlooho sa hao. Hopola ho etsa moralo, ho boeletsa moqoqo wa hao le ho o hlaola diphoso pele o nehelana ka wona.

2.1 Mme Thuli Madonsela e bile mosireletsi wa setjhaba wa popota! Ngola o bontsha seabo seo a bileng le sona naheng ya Afrika Borwa. [50]

2.2 Setumo se ka ntlafatsa maemo a bophelo ba batho empa se ka boela sa a sulafaletsa batho ba tummeng. Dumellana o boele o hanane le maikutlo ana. [50]

2.3 Sekepele sa dilemo tse balletsweng kgolo ya dibapadi tsa bolo se atisa ho behelwa dilemong tse 30. Kaha Reneillwe Letsholonyane a se a le dilemo di 35 mme a fetile sekepele sena ka dilengwana, taba ena e malemeng a bohle ba nang le thahasello bolong. Ngola moqoqo wa kgang moo o bontshang hore ebe sekepele sena se na le toka kapa tjhe. [50]

[50]

Memorandamo

Mosebetsi wa 2: (50)

Mosebetsi o ngolwang: Moqoqo

Disebediswa tsa Tekanyetso:

Ela hloko:

- Titjhere a sebedise Rubriki ya ho lekanyetsa moqoqo ha a lekanyetsa moqoqo wa moithuti ka mong;
- Qetellong matshwao ohle a baithuti a kenngwe sesebedisweng sa ho rekota matshwao a semmuso (le sona se hoketswe tokomaneng ena).

Ntlha tsa bohlokwa pele o tshwaya:

- mohlalobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho SE LE SENG FEELA, mme
- mohlalobuwa a etse moralo bakeng sa moqoqo wa hae.

2.1 Mme Thuli Madonsela e bile mosireletsi wa setjhaba wa popota Moqoqo o tebisang maikutlo

Moqoqong wa boimamelo mongodi o nahanisisa ntlha e itseng mme o nehelana ka maikutlo le mehopolo eo e leng ya hae. Mohlala, mongodi a ka nahanisisa ka ditoro kapa ditabatabelo tsa hae.

Hopola tse latelang ha o ngola moqoqo wa boimamelo:

- Moqoqo wa boimamelo o tla nka lehlakore.
- Maikutlo a bapala karolo ya bohlokwa.
- Karolo e kgolo ya moqoqo e ka ba ka tsela e hlalosang. Ditlhaloso tsena e lokela ho ba tse hlakileng ka sepheo sa ho bopa/ho ntshetsa pele maikutlo a mongodi ho mobadi.
- Mehopolo/menahano/maikutlo a hlaliswang a lokela ho pepesa nnete mme a bontshe ho ba le seabo ha mongodi.

[50]

2.2 Setumo se ka ntlafatsa maemo a bophelo ba batho empa se ka boela sa a sulafaletsa batho ba tummeng. Moqoqo o sa kgetheng lehlakore (Discursive)

Mofuta ona wa moqoqo ha o nke lehlakore mme sepheo sa wona ke ho nehelana ka maikutlo a lekaneng mahlakoreng a mabedi a kang. Mongodi o lekola mahlakore a fapaneng a sehlooho se hlalosewang ebe o nehelana ka dintlha tse hanyetsanang a sa tshehetse lehlakore lefe kapa lefe. Mongodi a ka fihlela qeto e itseng pheletsong ya moqoqo, empa dintlha tse tshehetsang le tse kgahlanong di lokela ho lekalekana hantle le ho sekasekwa ka tekano ha ho ntse ho ngolwa moqoqo.

Mehlala ya dihlooho:

- Ngola moqoqo oo ho ona o nehelanang ka dintlha tse tshehetsang le tse hanyetsanang le sehlooho 'ho ntsha mpa'
- Baithuti ba lokela ho ba le bokgoni ba ho tseba ho ikgethela dingolwa tsa bona. Qoqa ka taba ena o tadimme mahlakore a mabedi a kang.

Hopola tse latelang ha o ngola moqoqo o sa tshehetseng lehlakore

- Mongodi a utlwisise mme a tsebe le ho lekodisa mahlakore a mabedi a taba a sa kgethe lehlakore mme a bontsha tsebo e phethahetseng.
- Moqoqo o lokela hore o se hlalise mehopolo e hlakileng, e nahanisitsweng hantle mme o se hloke leeme. Ho hlalose dipolelo tse otlohlileng, tse tsheheditsweng ka mabaka le dintlha tse utlwahalang.
- Moqoqo o lokela hore o se be le maikutlo a nang le sekgahla, o kgodise ntle le ho susumeletsa lehlakoreng le itseng.
- Mongodi a ka nehelana ka sesupo feela sa maikutlo a hae ha a fihla [50] pheletsong ya moqoqo, le teng sena se etswe qetelong ya moqoqo.

2.3 Sekepele sa dilemo tse balletsweng kgolo ya dibapadi tsa bolo!. Moqoqo wa ngangisano (Argumentative)

Moqoqong wa kang mongodi o na le mohopolo o itseng kapa ntlhakemo e itseng, mme o hlalise le ho ntshetsa pele lehlakore la hae; o tshehetsa le ho sireletsa ntlhakemo ya hae. Ntlhakemo ya mongodi e lokela ho hlaka ka nako tsohle.

Moqoqo ona ke o kgethang lehlakore oo ho wona mongodi lekanang ho susumetsa mmadi hore a dumellane le yena ntlhakemong ya hae.

Hopola tse latelang ha o ngola moqoqo wa kang:

- Qala moqoqo ka totobatsa ntlhakemo ya hao mabapi le sehlooho ka tsela e bontshang boiqapelo le ho hohela.
- Nehelana ka dintlha tse batsi tse tshehetsang ntlhakemo ya hao, mme o di tshehetse.
- Mongodi o kgetha lehlakore mme o tsepamisa dintlheng tse dumellanang kapa tse *hanyetsanang* le sehlooho.
- Moqoqong wa kang o ka nka lehlakore mme mehopolo e matla e ka hlalosa.
- Disebediswa tsa bonono tse fapaneng le mawa a tshusumetso di lokela ho sebediswa.
- Puo ya maikutlo e ka sebediswa mme e ka tshehetsa maikutlo, empa e sa

hlohlontshe ditsebe.

- Qetelo e lokela ho ba e matla, e hlake mme e be puo e kgodisang le ho totobatsa maikutlo a mongodi. [50]

2.4 Setshwantsho

- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng le ha e le lefe kaha mongodi o ngola a itshetlehele hodima seo monahano wa hae o qholotswang ke setshwantsho [50]

SENOTLOLO BAKENG SA HO ABA MATSHWAO:

Makgetha a tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	30	DM =
Puo le Setaele le Ho hlaola diphoso	15	PSH =
Sebopeho	05	Seb =
Matshwao ohle	50	

MATSHWAO KAOFELA A MOSEBETSI ONA :

50

Mosebetsi wa 3: (25)

Mosebetsi o ngolwang: Tema ya Kgokahano

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa dipotso tseo ho tsona ba lokelang ho kgetha tema ya kgokahano e le nngwe, mme e mong le e mong a hlahise tema ya hae bakeng sa tekanyetso.

Disebediswa tsa Tekanyetso

2. Tema ya kgokahano ya moithuti (e kenngwe ka faeleng) mme e na le mokgwaritso wa pele mmoho le mokgwaritso o phethetsweng (ho latela tshebetso ya ho ngola).
3. Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano (e hoketswe leqepheng le latelang).

Keletso ho titjhere:

- Etsa tsohle ka tshwanelo mme maemo e be a laolwang ka tshwanelo jwalo feela ka ha ho etswa tlhahlobong;
- Baithuti ba be ba ile ba rutwa mefuta ena ya ditema pele ba ngola tekanyetso.

POTSO:

Kgetha mme o ngole tema ya bolelele ba mantswe a 180 ho isa ho a 200 (dikahare feela). Hopola ho etsa moralo temeng, mme o be o boele o lekole tema ya hao botjha ho hlaola diphoso.

3.1 LENGOLO LA SEMMUSO LE YANG BAPHATLALATSING

Ngolla mohlophisi wa lesedinyana la BUANG mme o ntshe maikutlo ka ditaba tse etsahetseng sekolong sa hao tseo lesedinyana lena le di phatlaladitseng di sa nepahala ka ho phethahala.

(25)

3.2 TEKOLOKAKARETSE YA RESETJHURENTE

O ne o etetse resetjhurenteng e sa tswa bulwa motseng wa heno. Ngola tekolokakaretso ka maemo a resetjhurente eo.

[25]

3.3 RAPOROTO/TLALEHO

O moetapele wa baithuti sekolong sa heno. Ditlhotshwana tse pedi tsa merabe e fapaneng ba ile ba lwana motsheare ka nako ya kgefutso. Ngola raporoto ka ketsahalo eo.

[25]

Memorandamo: Mosebetsi wa 3: (25)

Mosebetsi o ngolwang: Tema ya kgokahano (a kgethe e le nngwe)

Disebediswa tsa Tekanyetso:

- Tema ya kgokahano ya moithuti (e kenngwe ka faeleng ya moithuti) mme e be le mokgwaritso wa pele mmoho le mokgwaritso o phethetsweng.
- Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano (e hoketswe leqepheng le latelang).

3.1 LENGOLO LA SEMMUSO LE YANG BAPHATLALATSING [25]

- Lena ke lengolo la semmuso le yang ho mohlophisi wa koranta leo ho lona o

hlahisang maikutlo a hao mabapi le taba e itseng, mohlomong e ntseng e o kgathatsa. Mona o hlahisa taba ya hao ka mantswe a matla haholo, e le ha o habile ho susumetsa babadi ho dumellana le wena ka taba eo.

- Hopola tse latelang ha o ngola lengolo la mofuta ona:
- Sebopeho
- Aterese ya mongodi le ya ngollwang di ngolwa feela jwalo ka lengolong la semmuso.
- Tumedisano e ngolwe feela e le 'Monghadi/ Mofumahadi/ Mofumahatsana'. "...ya ratehang" e se ngolwe".

- Ka mora tumedisano ho tlolewa mola, ebe ho ngolwa mola wa sehlooho, e leng o akaretsang dikahare tsa lengolo, mme o sehelwe mola.
- Qetelong mongodi a ka nna a sebedisa lebitso la boikgakanyo; (mohlala, Ya kgathatsehileng). Empa o tlamehile ho fana ka lebitso la hae la nnete le aterese ya hae bakeng sa tshireletso ya bohlophisi ba koranta/ makasine.
- Lebitso la mongodi le ka hlaha hodimo atereseng ya mongodi, kapa la ba ka tlasa lebitso la boikgakanyo, tlase qetellong ya lengolo.

Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

- Sepheo seo lengolo le ngolwang ka sona ke ho hlakisa moo ho nang le diphoso tse entsweng phatlalatsong ya ditaba tsa sekolo sa hae ka lesedinyana
- a mo kope ho lokisa phoso eo e entsweng.

3.2 TEKOLOKAKARETSE YA RESETJHURENTE

Mongodi wa tekolokakaretso ya sebaka sa ho jela o lebeleletse hore a nehelane ka mohopolo wa hae. Hangata ya ngolang mofuta ona wa tema ke sephehi se hlwahlwa kapa setsebi sa tsa dijo mme a ka *rorisa* a ba a *seholla* boikgopotso bo le bong.

Sebopeho sa **boikgopotso ba dibaka tsa ho jela** ka kakaretso se kenyelletsa:

- Selekela, moo a hlalisanang boikgopotso boo a tla tsepamisa maikutlo a hae ho bona. Selekela se ba sekgutshwane haholo.
- O hlalisa batho ba atisang ho etela sebakeng sena, kapa bao sebaka sena se tobileng ho ba sebeletsa ka bobatsi (mohlala e ka toba batho bohle, kapa malindia, maltali, jj)
- Bonono le bokgabo ba sebaka sena; hona ho kenyelletsa tjebahalo kapa popeho ya tulo, tjebahalo ya tikoloho eo se leng ho yona, sebaka sa ho emisa makoloi le tshireletso;
- Tlhaloso e phethahetseng ya dijo (*menu*) – mefuta, dijo tsa tsatsi ka leng, boleng ba dijo le tefello ya tsona;
- Ka kakaretso, moahlodi (mongodi) o tadimana le *dintlha ka mahlakore a fapaneng a dijo mmoho le sona sebaka sa ho jela;*

[50]

3.3 RAPOROTO/TLALEHO

Raporoto e ngolwa ka mora diphuputso tse ileng tsa etswa, kapa ha ho tlalehwa ka ketsahalo e itseng e ileng ya bonwa ka mahlo, k.h.r. o le paki ya se ileng sa etsahala, mohlala, ntlo ha e tjha, makoloi a thulana, moithuti a lemala sekolong, jj. Maemo a bophelo ao ho tlalehwang ka wona ke a batsi haholo. Raporoto e lokela ho ba kgutshwane, empa e fupare dintlha kaofela. Hlahisa dintlha tsa bohlokwa feela. Sehlo e be se loketseng bongodi ba semmuso. Ho ka latelwa mehato ena e mehlano:

- Etsa diphuputso ka botlalo tsa taba eo o shebaneng le yona;
- Bokelletsa tlhahisoleseding;
- Manolla le ho sekaseka tlhahisoleseding eo o e bokelleditseng;
- Etsa ditlhahiso le ditshisinyo;
- kgwaritsa le ho ngola raporoto ka botlalo

Sebopeho sa Raporoto/Tlaleho

Dihloohwana tse ka sebediswang ho ngola raporoto e ka ba tse latelang:

- Motho kapa batho bao raporoto e lebisitsweng ho bona;
- Sehlooho sa Raporoto;
- Ditaba kapa dintlha tseo ho tlalehwang mabapi le tsona (Thomo);
- Mokgwa wa tshebetso;
- Diphumano
- Diqeto;
- Ditlhahiso/ Ditshisinyo
- Mohla le mosaeno

[50]

MOSEBETSI WA 5: MOSEBETSI WA **MOLOMO (Matshwao 10/15)**

Puo e sa hlophiswang

Titjhere o fa baithuti sehlooho se mabapi le mehwanto ya bodulong moo hangata batho ba lemalang, ba bolawang, dithepa tsa batho di tsheswang le tshenyo e ngata feela e bakwang ke baipelaetsi mabapi le ditshebeletso tse siyo kapa tse fokolang tsa mmuso. Titjhere a ka ba thusa ka hore a sebedise ditshwantsho tse ngata tse mabapi le mehwanto e fapaneng mme a fane ka metsotswana e mmalwa ya ho itlhopha le ho buisana.

- Baithuti ba ngangisana ka ntlha ya hore na ho bohlokwa hore baahi ba senye thepa le hona ho ntshana dikotsi ha ba lwanela ditokelo tsa bona. Baithuti ba arolwa dihlotshwana tse pedi tse tla qothisana lehlokwa. Sehlopha se seng ke se tshehetsang lehlakore la batho ba reng ho nepahetse ha se seng se hanyetsana le ntlhakemo eo.

(25)

MOSEBETSI WA 8: MOSEBETSI WA MOLOMO

(Matshwao 10)

Puo e hlophisitsweng

Titjhere a ka fa baithuti sona sehlooho se neng se sebediswa bakeng sa puo e sa hlophiswang ebe o re ba ilo etsa dipatlisiso mabapi le sona ho tswa makaleng a fapaneng a ba amehang ntlheng ya ho fana ka ditshebeletso setjhabeng. Makala ao a ka kenyeletsa ba ha mmasepala, makhanselara, ditho tsa sedika tse sebetsang le makhanselara, baemedi ba baahi. Setjhabeng ka kakaretso, dikolong, ba dipalangwang, bahiri mesebetsing.

Ditaelo

- Titjhere o fa baithuti nako eo ba dumellanang ka yona ya ho ya etsa diphuputso le boithhophiso.
  - Ha baithuti ba se ba le malalaalaotswe ka dipatlisiso tsa bona, ba tla ba le seabo dipuisanong tsa diphanele, moo moithuti ka mong a tla emela mokga oo a neng a entse diphuputso ho ona.
- (25)

SEO RE LOKELANG HO SE TSEBA MABAPI LE MOSEBETSI ONA*

Mosebetsi ona wa molomo, wa **puo e hlophisitsweng** o fupere tsebo le bokgoni tse ngatanyana tseo titjhere ka nngwe a lokelang ho di fadimehela. Titjhere a nnetefatse mme a be a leke ka matla hore baithuti ba hae ba fihlele **tsebo le bokgoni** tse qaqiswang mona pele a ka ba lekanyetsa.

1. Patlisiso

- Mosebetsi wa puo e hlophisitsweng o itshetlehile hodima patlisiso; baithuti ba tlameha maoto le matsoho hore **ba bue ka seo ba se fupuditseng**. Ditaba tsa bona di itshetlehe hodima **tlhahisoleseding e fupuditsweng**.
- Ha titjhere a rala potso, a nnetefatse hore seo a laelang baithuti ho se etsa se ba tlama (maoto le matsoho) **ho fuputsa pele**. Ba se ke ba bua ba sa ka ba fuputsa. Ditaba tseo ba di buang di itshetlehe tlhahisoleseding e fupuditsweng.

- Potso e **qaqise ka tsela e hlakileng seo baithuti ba lokelang ho se fuputsa** le ho tla bua ka sona. Titjhere (potsong ya hae) a totobatse **dintlha tseo patlisiso** (*terms of reference*) e lokelang ho itshetleha ka tsona. Ntlha ena e hlokolosi haholo hobane ntle le yona patlisiso ha e yo.
- Mosebetsi ona wa puo e hlophisitsweng ke ho neha baithuti **tsebo** le **bokgoni** tse hlokehang:

o ho fuputsa tlhahisoleseding

Titjhere a ba nehe **mehlodi** eo ba lokelang ho e sebedisa. A etse bonnete ba hore dintlha ka tlhahisoleseding eo ba lokelang ho e fuputsa di teng mohloding kapa mehloding eo. . Mehlodi e ka ba dingolwa (dibuka, dikoranta, dimakasine) website (inthanete), ditsebi kapa batho ba ka bang le tsebo mabapi le se lokelang ho fuputswa. Haeba baithuti ba etsa inthaviu phuputsong ya bona, titjhere a ba rute bokgoni bo loketseng ba inthaviu.

Titjhere a etse bonnete ba hore mehlodi eo baithuti ba lokelang ho e sebedisa, **e a fumaneha**; le yena titjhere a be a ile a ya e hlwela pele a ka romela baithuti ho yona. Titjhere a nehe baithuti tshehetso le tataiso yohle e hlokehang bakeng sa ho etsa patlisiso ena. *Baithuti ba se ke ba eletswa e se e le ka morao, ba se ba entse diphoso*

o ho ngola dinoutshu/dintlha (nakong ya patlisiso)

Baithuti ba rutwe le ho tataiswa ho ngola dintlha (dinoutsu) tse bohlokwa kapa tse ka sehloohong ha ba ntse ba bala tlhahisoleseding mehloding e kgethilweng. Botitjhere ba ka boela ba sebedisa sebaka sena ho ruta le ho ntlafatsa bokgoni ba ho bala (*reading strategies*) ba baithuti; *ho hlwaya mehopolo ya sehlooho le mehopolo e tshehetsang ya sehlooho*. Baithuti ba hloka bokgoni bona ha ba etsa kgutsufatso le ha ba ithuta.

Haeba ba etsa inthaviu, ba rutwe ho etsa moralo wa dipotso tse loketseng tse tla ba thusa ho fumana seo ba se hloka ho ya ka potso eo ba e filweng.

o kgetho ya dintlha tse loketseng

Ha ba se ba qetile mohato o ka hodimo (ho ngola dintlha) jwale ba lokela ho di lekola ka hloko; ba di hlahlobe (ho kgetha le ho bapisa) ho bona hore na di ba neha tlhahisoleseding eo ba e hloka. Ba qhelele ka thoko tlhahisoleseding eo ba sa e hloka, mme ba sale feela ka dintlha kapa tlhahisoleseding eo ba e hloka.

o tlhophiso ya dintlha

Ha ba se ba setse feela ka tlhahisoleseding eo ba e hloka, jwale ba e hlophise (*ordering*) dintlha tseo ka tatellano eo nehelano (*presentation*) e tla tsamaiswa ka yona, ho tloha ntlheng e qalang ho isa eo ba tla phethela ka yona.

1. Nehelano

- ha baithuti ba se ba hlophisitse dintlha tsa bona ho bolela hore ba se ba batla ba loketse ho ka nehelana ka puo ya bona ya molomo hodima seo ba se fupuditseng, empa
- jwale ba lokela ho ikwetlisa; moithuti a ka etsetsa baithutimoho le yena nehelano ya hae mme ba ka kopa ho mo thusa moo a etsang diphoso kapa a etse nehelano ya hae a itadimile seiponeng ka ntlong lapeng habo. a le boemong ba hore ba se ba ka etsa nehelano ya bona ya molomo;
- ha ba se ba entse hona ho bolela hore jwale ba se ba le malala- a- laotswe; titjhere a ka ba thonya ka bonngwe kapa dihlotshwana ho tla etsa nehelano ya bona.

2. Tekanyetso

Titjhere a hopole hore mosebetsi ona o reretswe ho neha baithuti monyetla wa ho etsa patlisiso le ho ba neha tsebo le bokgoni (knowledge and skills) tse itshetlehileng patlisisong. Titjhere a be a ile a hlalosa ka botlalo tseo a di lebelletseng ho baithuti ba hae; tsebo le bokgoni tseo a batlang baithuti ba di bontshe (demonstrate) nakong ya nehelano le tekanyetso. Ho etsa mohlala re ka re moithuti o lokela ho bontsha tsebo le bokgoni, hara tsona tse kang:

- *tsebo ya ho sebedisa* mehlodi e hlwailweng le ho sebedisa ha a etsa patlisiso ya hae
- *bokgoni ba ho bokella tlhahisoleseding* a sebedisa disebediswa tse loketseng (*tse kang ho kgwaritsa dinoutshu, ho sebedisa questionnaire haeba a inthaviwa motho, jj.*)
- *bokgoni ba ho kgetha* (hlwaya) *tlhahisoleseding* e loketseng (*relevant*) mosebetsi kapa potso e lokelang ho arajwa.
- *Bokgoni* le *tsebo* ya ho hlophisa tlhahisoleseding eo a fupuditseng le ho e bopa a bile a e sebedisa ho araba potso eo a e botsitsweng
- bokgoni ba ho bua kapa ho etsa nehelano ya molomo maamong a loketseng, haholo moo ho nang le *baamohedi ba ditaba*.

Ha ho le jwalo, titjhere o lokela ho rala mosebetsi wa mofuta ona ka tsela e loketseng; eo moithuti a ke keng a kgona ho etsa nehelano ya hae ntle le ho etsa patlisiso pele; titjhere a rale potso ka tsela eo moithuti a ke keng a e araba habobe haeba a sa ka a etsa patlisiso e hlokehang.

Mosebetsi ya Tekanyetso ya ka hare ya Kereiti ya 12

3. LENANEO LA TEKANYETSO YA SEMMUSO – KEREITE YA 12 SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

Kotara ya 1	Mosebetsi wa 1: (15)	Mosebetsi wa 2: (50)	Mosebetsi wa 3: (25)	Mosebetsi wa 4: (35)	Mosebetsi wa 5: (35)
Matshwao ohle a kotara ke 135	Wa molomo: Ho mamela ka kutlwisiso	Wa ho ngola: Moqopo wa phetelo/ o hlalolang/o sa tshhehetseng lehlakore/o tebisang maikutlo/ wa kgang.	Wa ho ngola: Tema ya kgokahano* (mangolo a setlwaedi/ semmuso, a kopo/ tletlebo/ kopo ya mosebetsi, ji)	Wa molomo: Puo e hlophisitsweng*	Teko ya 1: Tekokutlwisiso (10); Kgutsufatso (10); Dibopeho tsa puo le tshebediso ya puo (15) Sesebediswa sa Tekanyetso: Memorandamo Mosebetsi
A fetoletse ho 100	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>	
Kotara ya 2	Mosebetsi wa 6: (15)	Mosebetsi wa 7: (35)			wa 8: (250)
Matshwao ohle a kotara ke 300	Wa dingolwa: Dipotso tse kgutshwane: (10) Potso ya moqopo (25)	Wa molomo: Puo e sa hlophiswang.	x	x	Tlhahlobo: ya bohareng ba selemo P. 1 (70): Puo P. 2 (80): Dingolwa P. 3 (100): Ho ngola Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki/</i> <i>Memorandamo</i>
A fetoletse ho 100	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Memorandamo,</i> <i>Dirubriki</i>	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>			
Kotara ya 3	Mosebetsi wa 9: (10)				Mosebetsi wa 10: (250)
Matshwao ohle a kotara ke 260	Wa molomo: Puo e hlophisitsweng.	x	x	x	Tlhahlobo: ya sekamagao- lakgang P. 1 (70): Puo P. 2 (80): Dingolwa P. 3 (100): Ho ngola Sesebediswa Tekanyetso: <i>Rubriki/ Memorandamo</i>
A fetoletse ho 100	Sesebediswa sa Tekanyetso: <i>Rubriki</i>				
Kotara ya 4					
	x	x	x	x	x

- * Mesebetsi ya Molomo: Baithuti ba etse bonyane mosebetsi **o le mong** wa HO MAMELA bakeng sa kutlwisiso, **e mmedi** ya *PUO E HLOPHISITSWENG* le **o le mong** wa puo **e sa** hlophiswang selemong.
- * **Ditema tsa kgokahano:** Mangolo a setlwaedi/mangolo a semmuso (la kopo/ tletlebo/ kopo ya mosebetsi/la kgwebo/ la teboho/ la thoholetso/ la kutlwelobohloko) /mangolo a yang ho boradikoranta a semmuso le ao e seng a semmuso/ tokomane ya boitsebiso le diphihlello (e tsamaye mmoho le lengolo la tlhaloso)/ nalane ya bophelo ba mofu/ lenanetsamaiso le metsotso ya kopano (di botswe di le mmoho)/ raporoto/ tekolokakaretso / atikele e yang dikorante ng/ atikele ya makasine / puo/ puisano/ inthaviu.
- ** **Teko ya 1** e ka hlophiswa tlasa palohohle ya **matshwao a 35** kapa, ha e ka ba matshwao a fetang ana, qetellong matshwao a lokela ho fetolelwa ho a 35. Ho sisinngwa hore ho lekanyetswe Tekokutlwisiso, Kgutsufatso le Dibopeho tsa puo le tshebediso ya puo; empa leha ho le jwalo matitjhere a na le bolokolohi mme a kgothalletswa ho kenyelletsa motswako wa dikarolo tse ka lokelang ho lekanyetswa, ho dumellana le moralo wa sekolo (lenaneo la diteko, kabo ya nako, jj.). Lenaneong la Tekanyetso teko e se botjwe ke ditekonyana tse nyenyane tse mmalwa. Teko ka nngwe e thehwe hodima dikahare tse toma, tse mothamonyana mme ebe e tla ngolwa nakong ya metsotso e 45 - 60; hape e kenyelletse dikgato tsa boiphihlello tse fapaneng tseo dipampiri tsa Ditlhahlobo di hlophiswang ho ya ka tsona.
- *** **Tlhahlobo ya bohareng ba selemo le ya sekamakaolakgang:** Kereiteng ya 12 mosebetsi o mong wa Kotara ya 2 le/ kapa kotareng ya 3 e be tlhahlobo ya ka hare sekolong. Maamong ao e leng hore ho ngolwa tlhahlobo ya ka hare sekolong e le nngwe feela ho tse pedi tsena Kereiteng ya 12, ho ngolwe teko mafelong a kotara sebakeng sa tlhahlobo e nngwe e sa ngolweng (Mosebetsi wa 8 le wa 10).

4. Mosebetsi ya Tekanyetso

Titjhere e mong le e mong o lokela ho ba le faele eo ka hare ho yona a lokelang ho boloka mesebetsi ya tekanyetso ya semmuso. Ho elwe hloko hore molao o re tlama hore titjhere e mong le e mong a be le **faele ya titjhere** (teacher file) eo bopaki ba tekanyetso bo lokelang ho bolokwa ho yona. Mosebetsi ya tekanyetso e lokela ho bolokwa ka faeleng ya titjhere ka tlhahlamano eo e hlahisitsweng ka yona lenaneong la tekanyetso le leqepheng la botshelela le hodimo.

Mosebetsi o mong le o mong o lokela ho ba le **tlhaloso ya mosebetsi** kapa **potso** e hlakileng e qaqisetsang baithuti seo ba lokelang ho se etsa. Potso e jwalo e ikamahanye ka ho phethahala le **ditlhokeho tsa tekanyetso** jwalo ka ha di hlahiswa ditokomaneng tse kang *Setatements sa Leano la Kharikhulamo le Tekanyetso* (SLKT) le *Tataiso e mabapi le Dipampiri tsa Tlhahlobo* (Exam Guidelines). Re ka re feela (ka bokgutshwane) potso e tsepame hodima **makgetha a tekanyetso**. Botitjhere ba ele hloko hore makgetha a tekanyetso a qaqisa **tsebo** le **bokgoni** tseo re lokelang ho di lekanyetsa (ha e le hantlentle ke tsona tseo re lokelang ho di toboketsa ha re ntse re ba ruta ka mehla).

Ho feta moo titjhere a ngole lenane la **disebediswa tsa tekanyetso** tseo a tlang ho di sebedisa ha a lekanyetsa. Disebediswa tsa tekanyetso di ka kenyeletsa *potso* kapa *lenane la dipotso, tataiso ya ho tshwaya* e kenyeleditseng *lenane la dikarabo tse lebeleletsweng kapa memorandamo mmoho le tubriki*.

Kaha ditokomane tsa leano la tekanyetso ha di qaqise hantle hore bopaki bo lokelang ho bolokwa ke bofe ha ho lekanyetswa mesebetsi ya molomo (diorale), botitjhere ba eletswa hore ba etse ka hohlehohle ho boloka bopaki ba tekanyetso boo ba kgonang ho bo bokella. Seo re thusang ka sona maamong ana ke ho nehelana ka **Sesebediswa sa kabo ya matshwao** se lokelang ho kenngwa pokellong ya bopaki ba tekanyetso ya moithuti kapa faeleng ya hae.

Elang hloko hore sesebediswa sena sa kabo ya matshwao ha se sebediswe ha ho lekanyetswa Mosebetsi wa 1 (wa ho lekanyetsa ho mamela ka kutlwisiso) hobane mona re sebedisa pampitshana eo moithuti a ileng a arabela (ngolla) ho yona e le bopaki ba tekanyetso.

Jwale ho latela mesebetsi ya tekanyetso ya semmuso eo dikolo tsohle di lokelang ho e etsa e le jwalo ka ha e hlalisitswe tokomaneng ena.

Re qala mona ka Mosebetsi wa 1 o motjha, wa **Ho mamela ka kutlwisiso** o itshetlehileng sehloohong se reng '**Setulo sa borena ba Tlokweng**'. Re kenyeletse le wane wa selemo se fetileng wa '**Mmanthathi**' hobane ke mosebetsi o motle haholo. Ha re rate ha o ka lahleha feela tjena. Sekolo se ka ikgethela oo se ratang ho o etsa. Ona wa bobedi wa Setulo sa borena ba Tlokweng o batla o le thatanyana ho feta wa Mmanthathi. Tjhe kgetho ke ya sekolo. Sekolo se sebedise o le mong feela.

Mosebetsi ya tekanyetso ya kereiti ya 12 **Mosebetsi wa 1 (15)**

Mosebetsi wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Keletso ho titjhere:

Hlalosetsa baithuti hore mosebetsi o tla etswa ka tsela e jwang.

- bolella baithuti hore ba lokela ho itlhophisetsa mosebetsi ona ka ho ba le buka le pene bakeng sa ho nka dinoutsu;
- ba hlalose hore ba lokela ho mamela ka tlhoko kaha dipotso tsohle di tla be di itshetlehile ho seo ba tlang ho se mamela;

Tsela ya tshebetso

Ba hlalose hore o tla ba balla tema makgetlo a mabedi;

- lekgetlo la pele ba mamela feela ha ba nke dinoutsu;
- kamora ho ba balla tema lekgetlo la pele ba balle dipotso ba ntse ba mametse feela;
- Netefatsa hore dipotso le ditlhoko tsa dipotso di utlwisiswa ke baithuti bohle.
- jwale ba balle tema lekgetlo la bobedi mme kgetlong lena ba lokela ho nka dinoutsu.

Ba nehe leqephe la dipotso leo ba tlang ho arabela ho lona.

Baithuti ba nehelana ka mosebetsi wa bona hore o tle o o tshwaye.

ELA HLOKO:

- Tshwaya mosebetsi ona ka Memorandamo oo o o filweng.
- Ba lokela ho araba dipotso ka nako e loketseng – ba se nehwe nako e telele ho feta tekano.
- Ho kentswe rubriki hore le tle le tsebe ho bapisa dipotso le makgetha a tekanyetso a hlalisitsweng moo rubriking.

Mosebetsi wa 1: (15)

Wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Tema ya molomo

Afrika Borwa e na le matamo a mangata a bolokang metsi kahoo ebile e na le mekgwa ya ho tsamaisa metsi ho tswa pokellong e nngwe ho isa ho e nngwe. Metsi a ka tsamaiswa ka dipompo, dipeipi le dikanale ho ya kgakeletsong e nngwe. Gauteng e fepelwa ka metsi a tswang Letamong la Vaal le kenyelletsang Noka ya Vaal, Noka ya Wilge le diphula tsa tsona tsohle. Letamo la Vaal le boetse le fumana Metsi a Dihlaba a tlang ka porojeke ya Lesotho e leng Lesotho Highlands Water Project, e fumanang metsi ho tswa dithabeng tsa Lesotho, le Thukela-Vaal Water Transfer Scheme, e fumanang metsi ho tswa Kwa-Zulu Natal e be e a qhalla pokellong ya Letamo la Vaal ha a hlokeha.

Ho ya ka Lefapha la Ditaba tsa Metsi le Tikoloho, tlhokeho ya metsi e tiilo feta phepele e teng mona Aforika Borwa ho tloha ka selemo sa 2013 ho fihla lemong sa 2025. Afrika Borwa e ke ke ya kgona ho aha matamo a mangata a ho boloka metsi kaha a ja tjhelete e ngata haholo. Kahoo metsi a bohlokwa haholo mme re lokela ho a baballa haholo. Palo ya baahi e ntse e eketseha mona Afrika Borwa mme le tlhokeho ya metsi e nyoloha haholo.

Tshebediso ya metsi mona Afrika Borwa e ka bontshwa ka mokgwa ona ka diperesente:

Tlhokeho ya metsi bakeng sa ditlhoko tse fapaneng:

Tlhokeho bakeng sa Peresente

Temo (ho kenyelletsa le ho nosetsa)	60%
Tikoloho	18%
Toropo le Lelapa	11.5%
Ho Rafa le Indasteri	10.5%
(Mohlodi: Nature Divided Land Degradation in South Africa, Ashwell, A & Hoffman, T, 2001)	

Tshebediso ya metsi malapeng:

Tlhokeho Malapa a kuno Malapa a kuno e e tlase mahareng le a e hodimo

Matlwana	13%	37%
Dibata le dishawara	19%	32%
Motjhini wa ho hlatswa	N/A	17%
Ho hlatswa dijana ho hlatswa diaparo le ho nwa	8%	14%
Malapa a nang le Ditshingwana	46%	54%
(Mohlodi: Water – How is it used at home, HE Jacobs, LC Geustyn and BF Loubser, 2005)		

Bothata bo bong bo teng ke ba boleng ba metsi. Metsi a lokela ho hlweka bakeng sa ho nowa ke batho. Ka lebaka la keketseho ya tshilafatso ya metsi, boleng ba metsi bo sengwa ke dintho tsohle tse lahlelwang ka hara dinoka tse kang makotikoti, diphoofole tse shweleng tse lahlelwang dinokeng, dikgwerekgwere tse tswang difemeng le matlwaneng a sa sebetseng hantle.

Mosebetsi wa 1: (15)

Wa molomo: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Lebitso la moithuti: _____

Kereite: _____ Letsatsi: _____

Dipotso:

1. Bolela mekgwa e mmedi eo metsi a ka tsamaiswang ka wona ho tswa mohloding o mong ho ya ho o mong? (2)
2. Bolela hore ke porojeke efe ya Lesotho e thusang Afrika Borwa ka metsi? (1)
3. Bontsha kabo ya metsi a sebediswang bakeng sa ditlhoko tse fapaneng ka sebopeho sa kerafo? (3)
4. Hlalosa hore ke ka lebaka la eng ha keketseho ya batho e na le kgahlamelo e kgolo tlhokehong ya metsi? (2)
5. Ha o bapisa tshebediso ya metsi pakeng tsa malapa a kuno e tlase le malapa a kuno e mahareng le e hodimo, hobaneng e hlahisitswe kamoo e leng kateng ntlheng ya tshebediso ya motjhini wa ho hlatswa. (2)
6. Tshilafatso ya metsi e ama maphelo a batho ka tsela e jwang? (2)
7. Ebe ho na le molemo oo Aforika Borwa e o unang ka phephelo ya metsi a hlahang Lesotho kapa e mpa e le tshenyo ya tjhelete na? Tshehetsa karabo ya hao (3)

MATSHWAO KAOFELA: [15]

EH: Lenane lena la dipotso le se fuwe baithuti, ba fuwe feela pamphitshana eo ba arabelang ho yona.

Memorandamo

Mosebetsi wa 1: Ho mamela bakeng sa kutlwisiso

Ela hloko:

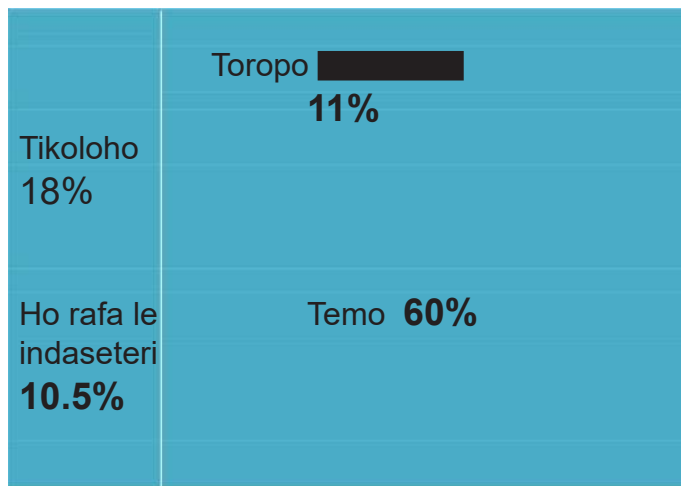
- Ha ho tshwauwa dikarabo tsa baithuti ho elwe hloko maikutlo a bona le tsela eo ba behang dintlha ka yona. **Ho tadingwe haholo moelelo**, dikarabong tsa dipotso tse hlokang tlhaloso kapa karabo e teletsana. Baithuti ba ke ke ba beha dintlha jwalo ka nna le wena;
- Diphoso tsa puo le tsa mopeleto **di se tshwauwe** kapa baithuti **ba se nehwe kotlo** ka lebaka la tsona. (Hopola hore ha e le hantlente mosebetsi ona ke wa molomo, e seng o ngolwang).

1. dipompo dipeipi le dikanale. (2)

[Tshwaya tse pedi feela]

2. Lesotho Highlands Water Project. (1)

3.

(3)

4. Mmuso o hlophiseditse palo e itseng ya batho, mme batho ba kenellang ka hara naha ha ba a balellwa tlhophisetsong eo kahoo ba sebedisa metsi ao e seng a bona. Sena se etsa hore beng ba metsi ba haellwe ke ona . (2)

5. Batho ba kuno e tlase ba atisa ho hlatswa diaparo ka matsoho mme ha ba sebedise metjhini, ke ka hoo ba sa behelwang tshebediso mokgahlelong oo. (2)

6. Ha batho ba nwa metsi a silafetseng ba ka tshwarwa ke lefu la mala/la cholera/ ba a kula (2)

7. Ha e une molemo hobane hoja Afrika Borwa e ikahetse matamo a anetseng ekabe e sa lefe ditjhelete tseo e di lefang selemo le selemo naheng e nngwe. (3)

MATSHWAO KAOFELA: [15]

Mosebetsi wa 2: (50)

Mosebetsi o ngolwang: Moqoqo

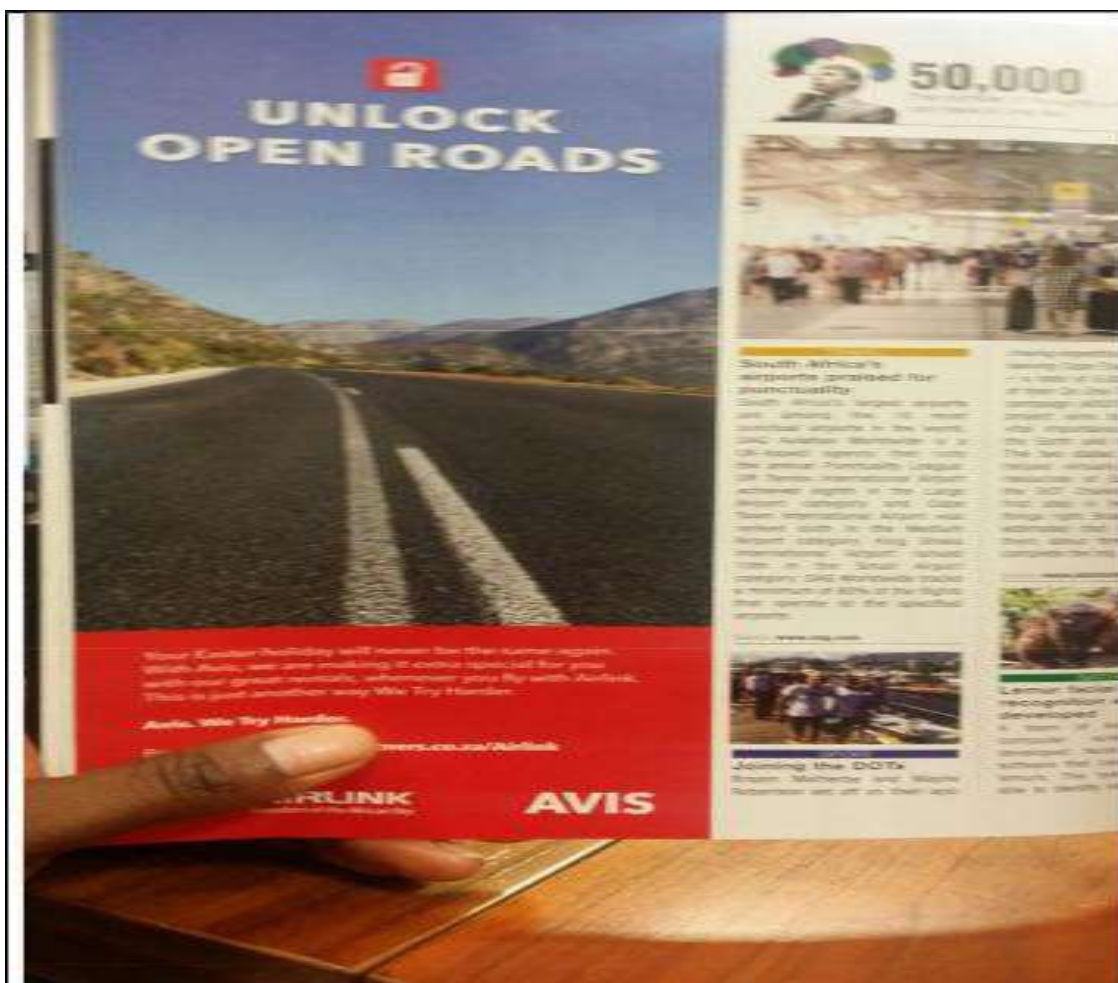
Tlhaloso ya mosebetsi:

*Baithuti ba nehwa sehlooho sa moqoqo seo ba lokelang ho ya itlhophisetsa sona ka ho etsa patlisiso tse hlokehang. **Mosebetsi ona ha o ngollwe lapeng.***

POTSO:

Kgetha sehlooho kapa setshwantsho SE LE SENG, mme o ngole moqoqo wa bolelele ba mantswe a 400 ho isa ho a 450 (dikahare feela). Ebang o kgetha setshwantsho ngola o itshetlehlile ka mohopolo wa sehlooho o qholotswang ke setshwantsho maikutlong a hao, mme o iqapele sehlooho sa hao. Hopola ho etsa moralo, ho boeletsa moqoqo wa hao le ho o hlaola diphoso pele o nehelana ka ona.

- 2.1 Sephetho sa ka sa Kereiti ya 11 e bile se babatsehang nalaneng ya ka [50]
ya ho ithuta.
- 2.2 Leano la 'Fees must fall' le tla ka mohopolo o motle ebile hape le na le [50]
mathata a lona
- 2.3 Ho bile monate haholo ho boela ke kopana le metswalle eo ya ka. [50]
- 2.4

[50]

[Setshwantsho se qotsitswe makasineng wa Skyway: Motsheanong: 2017]

Memorandamo

Mosebetsi wa 2: (50)

Mosebetsi o ngolwang: Moqoqo

Disebediswa tsa Tekanyetso:

2. Rubriki ya ho lekanyetsa moqoqo o ngolwang (e hoketswe leqepheng le latelang).

Ntlha tsa bohlokwa pele o tshwaya:

- mohlalobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho SE LE SENG FEELA, mme
- mohlalobuwa a etse moralo bakeng sa moqoqo wa hae.

- 2.1 Sephetho sa moqoqo wa boimamelo/o tebisang maikutlo (*Reflective*)

Moqoqong wa boimamelo mongodi o nahanisisa ntlha e itseng mme o nehelana ka maikutlo le mehopolo eo e leng ya hae. Mohlala, mongodi a ka nahanisisa ka ditiro kapa ditabatabelo tsa hae.

Hopola tse latelang ha o ngola moqoqo wa boimamelo:

- Moqoqo wa boinahanelo o tla nka lehlakore.
- Maikutlo a bapala karolo ya bohlokwa.
- Karolo e kgolo ya moqoqo e ka ba ka tsela e hlalosang. Dithaloso tsena e lokela ho ba tse hlakileng ka sepheo sa ho bopa/ho ntshetsa pele maikutlo a mongodi ho mobadi.
- Mehopolo/menahano/maikutlo a hlalishwang a lokela ho pepesa nnete [50] mme a bontshe ho ba le seabo ha mongodi.

- 2.2 Moqoqo o sa tshehetseng lehlakore (*Discursive Essay*)

Mofuta ona wa moqoqo ha o nke lehlakore mme sepheo sa wona ke ho nehelana ka maikutlo a lekaneng mahlakoreng a mabedi a kang.

Mongodi o lekola mahlakore a fapaneng a sehlooho se hlaloswang ebe o nehelana ka dintlha tse hanyetsanang kapa a hanyetsanang a sa tshehetse lehlakore lefe kapa lefe. Mongodi a ka fihlela qeto e itseng pheletsong ya moqoqo, empa dintlha tse tshehetsang le tse kgahlanong di lokela ho lekalekana hantle le ho sekasekwa ka tekano ha ho ntse ho ngolwa moqoqo.

Hopola tse latelang ha o ngola moqoqo o sa tshehetseng lehlakore

- Mongodi a utlwisise mme a tsebe le ho lekodisa mahlakore a mabedi a taba a sa kgethe lehlakore mme a bontsha tsebo e phethahetseng.
- Moqoqo o lokela hore o hlalise mehopolo e hlakileng, e nahanisitsweng hantle mme o hloke leeme. Ho hlalishwe dipolelo tse otlohileng, tse tsheheditsweng ka mabaka le dintlha tse utlwahalang.
- Moqoqo o lokela hore o se be le maikutlo a nang le sekgahla, o kgodise ntle le ho susumeletsa lehlakoreng le itseng.
- Mongodi a ka nehelana ka sesupo feela sa maikutlo a hae ha a fihla [50] pheletsong ya moqoqo, le teng sena se etswe qetelong ya moqoqo.

2.3 Moqoqo o hlalosang (Descriptive Essay)

Moqoqong o hlalosang, mongodi o hlalosa ho hong ho dumella mmadi ho itemohela sehlooho se hlaloswang ka tsela e hlakileng jwalo ka yena (mongodi). Ho ka hlaloswa motho, ho hong kapa ketsahalo e nngwe e itseng.

Ela hloko tse latelang ha o ngola moqoqo o hlalosang:

- Mongodi a bope setshwantsho ka tshebediso ya hae ya mantswe.
- Ho kgethwe ka hloko mantswe le ditlhahiso hore sekgahla se labalabelwang se fihlelwe.
- Karaburetso ya pono, modumo, kutlo, tatso mmoho le ya kamo e ka sebediswa ho etsa hore tlhaloso e totobale le ho feta.
- Sebedisa mekgabisopuo ka tsela e tshwanetseng.
- Ho kgethwe sehlooho seo o nang le tsebo ka sona. Ho boima haholo [50]
ho hlalosa seo o se nang tsebo ya sona.

Mosebetsi wa 3: (25)

Mosebetsi o ngolwang: Tema ya Kgokahano

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa dipotso tseo ho tsona ba lokelang ho kgetha tema ya kgokahano e le nngwe, mme e mong le e mong a hlahise tema ya hae bakeng sa tekanyetso.

Disebediswa tsa Tekanyetso

4. Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano (e hoketswe leqepheng le latelang).

Kgetha mme o ngole tema TSE PEDI tsa bolelele ba mantswe a 180 ho isa ho a 200 (dikahare feela) tema ka nngwe. Hopola ho etsa moralo temeng e nngwe le e nngwe, mme o be o boele o lekole tema ya hao botjha ho hlaola diphoso.

3.1 LENGOLO LA SETSWALLE/SETLWAEDI

Ngolla motswala wa hao lengolo o mo thoholetse ha a ile a atleha tlhodisanong ya mabelo e neng e tshwaretswe sekolong sa bona.

[25]

3.2 LENGOLO LA SEMMUSO (LA TLETLEBO)

Ngola lengolo mme o tletlebe ho rakgwebo wa thepa eo o rekileng tafole lebenkeleng la hae, mme o fumana hore o o romelletse e robhileng.

[25]

3.3 TOKOMANE YA BOITSEBISO LE DIPHIHLELLO LE LENGOLO LA KOPO YA MOSEBETSI

Bala o be o bohe ditaba tse latelang ebe o ngola **tokomane ya boitsebiso le diphihlello hammoho le lengolo** moo o etsang kopo ya mosebetsi.

Airlink ke khamphani ya difofane tse tsamaisang baeti ho tloha Johannesburg ho ya Cape Town, le ho kgutla letsatsi ka leng mme difofane tsena di tsamaela dinaheng tse 37 tsa Afrika. Maeto a ho etela dinaheng tse ding a eketsehile , kahoo Airlink e batla ho hira batho ba dipakeng tsa dilemo tse 18 – 30 ba tla sebetsa mosebetsi wa ho thusa bapalami ka nako tsohle ha ba le ka sefofaneng.

Tseo o tshwanelang hore ebe o di fihletse ke tsena tse latelang:

- Lengolo la Kereiti 12;
- Ho tseba ho sesa;

Ha o na le kgahleho mosebetsing wa mofuta ona, romella tsena tse latelang

- khopi ya tokomane ya hao ya boitsebiso (ID)
- tokomane ya boitsebiso le diphihlello (CV) le lengolo la kopo ya mosebetsi
- mmoho le lengolo la kopo ya mosebetsi

atereseng e latelang ya email: jobs@airlink.co.za.

Ditokomane tsa hao di romelwe pele kapa ka la 30 Pherekong 2018.

[25]

Memorandamo

Mosebetsi wa 3: (25)

Mosebetsi o ngolwang: Tema ya kgokahano

Disebediswa tsa Tekanyetso:

3. Rubriki ya ho lekanyetsa tema ya kgokahano (e hoketswe leqepheng le latelang).

3.1 LENGOLO LA SETSWALLE/SETLWAEDI

- Aterese e nngwe; ke ya mongodi wa lengolo, mme e ngolwa ho tloha hodimo bohareng ba leqephe ho tloha letsohong le letshehadi ho leba letsohong le letona. Aterese ya ya ngollwang ha e hlahiswe mofuteng ona wa lengolo;
- Aterese ya mongodi e ngolwa ka mokgwa wa boloko; ha ho ngolwe matshwao a puo, mme e qetella ka letsatsi la mohlale lengolo le ngolwang;
- Ka mora mohlale ho tlolewa mola, ebe ho tla tumedisole. Tumedisole yona e ngolwa ka tsohong le letshehadi, haufi feela le moo leqephe le qalang. Ha ho ngolwe letshwao la puo ka mora tumedisole. Ho boele ho tlolewa mola;
- Seratswana sa selelekela se ba sekgutshwanyane, mme se omela ditaba feela;
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae; di ka ba pedi kapa ho feta, mme mona ke moo mongodi a nontshang taba ya hae;
- Qetelo ke e kgutshwanyane e phethelang ditaba. Ha ho hlokehe o ngole sefane kaha o ngolla eo o mo tlwaetseng. [25]

3.2 LENGOLO LA SEMMUSO (LA TLETLEBO)

Sebopeho:

- Diaterese di pedi.
- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi.
- Aterese ya ya ngollwang (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e qalwa ka maemo a tshebetso a ya ngollwang.

ELA HLOKO: Tsela e nepahetseng ke ya hore aterese le letsatsi/mohlale di lokela ho ngolwa di arohane. Ha mohlalehuwa a ngotse aterese le letsatsi/mohlale di kopane, ho se be le kotlo eo a e fuwang.

- Tlasa aterese ke tumedisole (monghadi, mofumahadi kapa mofumahatsana).
- Tlasa tumedisole ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Ka mora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selelekela (sa pele) seo e leng ntshetsopela ya ditaba.
- Seratswana se seng le se seng ke se matlafatsang mahlakore a fapaneng a taba eo ho buuwa ka yona. Ho siuwe mola pakeng tsa diratswana.
- Qetelo le yona e be ya semmuso, mme e ka ngolwa tjena: 'Ka botshepehi' 'Ka boikokobetso' jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho ngola lebitso la hae ka botlalo ka mora qetelo, ebe o a saena ka mora lebitso la hae.

3.3 TOKOMANE YA BOITSEBISO LE DIPHIHLELLO LE LENGOLO LA KOPO YA MOSEBETSI

Ena ke tokomane eo ho yona o itlhalosang, o nehelanang ka tlhahisoleseding ka wena. Ntle le dint; lha tsa boitsebiso tsa motho, e bontsha mangolo ao o a fihlelletseng thutong, dikgau tseo o di fumanang, moo o sebeditseng teng, boitemohelo ba hao mesebetsing, tseo o thabelang ho di etsa, mmoho le ba ka o pakang.

Tokomane ena e lokela ho ngolwa ka bokgeleke hore o tle o kgone ho fumana sekgeo seo o ingodisetsang sona. Hopola tsena ha o rala tokomane ena:

- Dintlha tsa hao tsa boitsebiso e be tse felletseng;
- Hlahisa ditaba tsa nnete ka tsela e hlakileng. O se ke wa ipha mebala eo o se nang yona;
- Ha eba o etsa kopo ya mosebetsi, ngola dintlha tse tsamaelanang le tse batlilweng phatlalatsong ya sekgeo seo sa mosebetsi. Kahoo, o tla lokela [25]
ho fetofetola tokomane ena ho latela ditlhoko tsa sekgeo seo.

Ela hloko:

- Titjhere a sebedise Rubriki ya ho lekanyetsa tema ena ya tekanyetso ha a lekanyetsa baithuti;
- Ho sebediswe sekala sa ho tshwaya, mme matshwao a moithuti a bontshwe qetellong;
- Qetellong matshwao ohle a baithuti a kenngwe sesebedisweng sa ho rekota matshwao (*record sheet*).

Ntlha tsa bohlokwa pele o tshwaya:

- mohlalobuwa o lokela hore a be a kgethile tema ya kgokahano e le NNGWE feela,
- tema ya mohlalobuwa e etellwe pele ke moralo.

SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare, Moralo le Sebopeho	15	DMS. =
Puo, Setaele le ho hlaola diphoso	10	PST =
Matshwao ohle:	25	

MATSHWAO KAOFELA A MOSEBETSI ONA: 25

Mosebetsi wa 4 (10)

Mosebetsi Wa Molomo: Puo e hlophisitsweng*

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa sehlooho ho ya ithlophisa le ho tla nehelana ka puo ka sona (hona ho etswa matsatsinyana pele ho letsatsi la tekanyetso), mme titjhere yena o ba lakanyetsa ka bomong (kapa ka dihlotshwana) ha ba ntse ba nehelana ka puo ya bona. Sehlooho e ka ba se latelang:

O moithuti kereiting ya 12 selemong sena, mme o lakatsa ho ithutela ho ba mokganni wa difofone (kapa lekala la mosebetsi lefe leha e le lefe) mohla o qetang dithuto tsa hao tsa materiki. Etsa patlisiso hore na ebe o tla fihlella takatso ena ya hao jwang, mme o tle ho mphethela kamoo o ka fihlellang sena kateng.

Etsa patlisiso ya hao o ipapisitse ka dintlha tsena:

- ***dithuto*** tseo o lokelang ho di etsa materiki mme di lokela ho paswa ka boemo bofe;
- ***ditsha tsa thuto/thupello*** tseo o ka ithutelang lekala leo la mosebetsi ho tsona;
- ***boemo boo o lokelang ho pasa ka bona*** ha o se o le ka hare, le ditlhokeho tse ding;
- ***dibaka tseo o ka sebetsang ho tsona*** ha o se o phethetse dithuto tsa hao;
- ***kgolo le menyetla ya tshebetso*** ha o se o le ka hare – o se o sebetsa;
- ***bohlokwa ba mosebetsi*** ona oo o o kgethileng ho wena esita le setjhabeng.

Titjhere a ka ba laela ho etsa patlisiso ena ka dihlotshwana ebe o ba arolela dintlha tse ka hodimo. A nehe moithuti e mong le e mong sehloohwana seo a tla bua ka sona (mohlala Thato a bue ka ditsha tse thupelo), jj. Patlisiso yona e etswe ka kopanelo mme ba fuwe nako e lekaneng moo ba tla tla ba buisana ka diphuputso le diphumano tsa bona ho fihlela moo ba hlophisang dintlha tsa bona bakeng sa nehelano.

Disebediswa tsa Tekanyetso:

1. **Sesebediswa sa kabo ya matshwao** (bakeng sa moithuti ka mong).
2. **Rubriki** (ya ho lekanyetsa puo e hlophisitsweng).

Ela hloko:

- Titjhere a sebedise Rubriki ha a abela baithuti matshwao mme a ipapisitse ka **makgetha a tekanyetso** a yona.
- Ha titjhere a se a abela moithuti matshwao, a sebedise **Sesebediswa sa kabo ya matshwao** se leqepheng le latelang. Ho sona ho boetse ho hlahisitswe makgetha a tekanyetso ho se nyalanya le rubriki. Ha ho kamoo sesebediswa sena se ka sebetsang ntle le rubriki.

SEO RE LOKELANG HO SE TSEBA MABAPI LE MOSEBETSI

ONA*

Mosebetsi ona wa molomo, wa **puo e hlophisitsweng** o fupere tsebo le bokgoni tse ngatanyana tseo titjhere ka nngwe a lokelang ho di fadimehela. Titjhere a nnetefatse mme a be a leke ka matla hore baithuti ba hae ba fihlelle **tsebo le bokgoni** tse qaqiswang mona pele a ka ba lekanyetsa. Ha re tadimeng jwale Mosebetsi wa 4. Pele re qala ka mosebetsi ona ha re nahaneng ka ditlhokeho (*requirements*) tsa ona. Keletso ya ka ke hore titjhere a lekole **makgetha a tekanyetso** (*criteria*) Rubriking e sebediswang bakeng sa tekanyetso ya mosebetsi ona.

3. Patliso

- Mosebetsi wa puo e hlophisitsweng o itshetlehile hodima patliso; baithuti ba tlameha maoto le matsoho hore **ba bue ka seo ba se fupuditseng**. Ditaba tsa bona di itshetlehe hodima **tlhahisoleseding e fupuditsweng**.
- Ha titjhere a rala potso, a netefatse hore seo a laelang baithuti ho se etsa se ba tlama (maoto le matsoho) **ho fuputsa pele**. Ba se ke ba bua ba sa ka ba fuputsa. Ditaba tseo ba di buang di itshetlehe tlhahisoleseding e fupuditsweng.
- Potso **e qaqise ka tsela e hlakileng seo baithuti ba lokelang ho se fuputsa** le ho tla bua ka sona. Titjhere (potsong ya hae) a totobatse **dintlha tseo patliso** (*terms of reference*) e lokelang ho itshetleha ka tsona. Ntlha ena e hlokolosi haholo hobane ntle le yona patliso ha e yo.

Mosebetsi ona wa puo e hlophisitsweng ke ho neha baithuti **tsebo le bokgoni** tse hlokehang:

o **ho fuputsa tlhahisoleseding**

Titjhere a ba nehe **mehlodi** eo ba lokelang ho e sebedisa. A etse bonnete hore dintlha ka tlhahisoleseding eo ba lokelang ho e fuputsa e teng mohloding kapa mehloding eo. Mehlodi e ka ba dingolwa (dibuka,

dikoranta, dimakasine) website (inthanete), ditsebi kapa batho ba ka bang le tsebo mabapi le se lokelang ho fuputswa. Haeba baithuti ba etsa inthaviu phuputsong ya bona, titjhere a ba rute bokgoni bo loketseng ba inthaviu.

Titjhere a etse bonnete hore mehlodi eo baithuti ba lokelang ho e sebedisa, **e a fumaneha**; le yena titjhere a be a ile a ya e hlwela pele a ka romela baithuti ho yona. Titjhere a nehe baithuti tshehetso le tataiso yohle e hlokehang bakeng sa ho etsa patlisiso ena. *Baithuti ba se ke ba eletswa e se e le ka morao, ba se ba entse diphoso*

o ho ngola dinoutshu/dintlha (nakong ya patlisiso)

Baithuti ba rutwe le ho tataiswa ho ngola dintlha (dinoutsu) tse bohlokwa kapa tse ka sehloohong ha ba ntshe ba bala tlhahisoleseding mehloding e kgethilweng. Botitjhere ba ka boela ba sebedisa sebaka sena ho ruta le ho ntlafatsa bokgoni ba ho bala (*reading strategies*) ba baithuti; ho

hlwaya mehopolo ya sehlooho le mehopolo e tshehetsang ya sehlooho. Baithuti ba hloka bokgoni bona ha ba etsa kgutsufatso le ha ba ithuta. Haeba ba etsa inthaviu, ba rutwe ho etsa moralo wa dipotso tse loketseng tse tla ba thusa ho fumana seo ba se hlokang ho ya ka potso eo ba e filweng.

o kgetho ya dintlha tse loketseng

Ha ba se be qetile mohato o ka hodimo (ho ngola dintlha) jwale ba lokela ho di lekola ka hloko; ba di hlahlobe (ho kgetha le ho bapisa) ho bona hore na di ba neha tlhahisoleseding eo ba e hlokang. Ba qhelele ka thoko tlhahisoleseding eo ba sa e hlokeng, mme ba sale feela ka dintlha kapa tlhahisoleseding eo ba e hlokang.

o tlhophiso ya dintlha

Ha ba se ba setse feela ka tlhahisoleseding eo ba e hlokang, jwale ba e hlophise (*ordering*) dintlha tseo ka tatellano eo nehelano (*presentation*) e tla tsamaiswa ka yona, ho tloha ntlheng e qalang ho isa ho eo ba tla phethela ka yona.

2. Nehelano

- ha baithuti ba se ba hlophisitse dintlha tsa bona ho bolela hore ba se ba batla ba loketse ho ka nehelana ka puo ya bona ya molomo hodima seo ba se fupuditseng, empa
- jwale ba lokela ho ikwetlisa; moithuti a ka etsetsa baithutimmoho le yena nehelano ya hae mme ba ka kopa ho mo thusa moo a etsang diphoso kapa a etse nehelano ya hae a itadimile seiponeng ka tlong lapeng habo;
- ha ba se ba entse hona ho bolela hore jwale ba se ba le malala –a-laotswe; titjhere a ka ba thonya ka bonngwe kapa dihlotshwana ho tla etsa nehelano ya bona

Tekanyetso3.

Titjhere a hopole hore mosebetsi ona o reretswe **ho neha baithuti monyetla wa ho etsa patlisiso** le ho ba neha **tsebo** le **bokgoni** (*knowledge and skills*) tse itshetlehileng patlisisong. Titjhere a be a ile a hlalosa ka botlalo tseo a di lebelletseng ho baithuti ba hae; **tsebo** le bokgoni tseo a batlang baithuti ba di bontshe (*demonstrate*) nakong ya nehelano le tekanyetso. Ho etsa mohlala re ka re moithuti o lokela ho bontsha tsebo le bokgoni, hara tsona tse kang:

- **tsebo ya ho sebedisa** mehlodi e hlwailweng le ho e sebedisa ha a etsa patlisiso ya hae
- **bokgoni ba ho bokella tlhahisoleseding** a sebedisa disebediswa tse loketseng (*tse kang ho kgwaritsa dinoutshu, ho sebedisa questionnaire haeba a inthaviwa motho, jj.*)

- *bokgoni ba ho kgetha* (hlwaya) *tlhahisoleseding* e loketseng (*relevant*) mosebetsi kapa potso e lokelang ho arajwa.
- *bokgoni* le *tsebo* ya ho hlophisa tlhahisoleseding eo a fupuditseng le ho e bopa a bile a e sebedisa ho araba potso eo a e botsitsweng.
- *bokgoni ba ho bua* kapa ho etsa nehelano ya molomo maamong a loketseng, haholo moo ho nang le *baamohedi ba ditaba*.

Ha ho le jwalo, titjhere o lokela ho rala mosebetsi wa mofuta ona ka tsela e loketseng; eo moithuti a ke keng a kgona ho etsa nehelano ya hae ntle le ho etsa patlisiso pele; titjhere a rale potso ka tsela eo moithuti a ke keng a e araba ha bobebe haeba a sa ka etsa patlisiso e hlokehang.

Mosebetsi wa 7 (15)

Mosebetsi wa molomo: Puo e sa hlophiswang

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa sehlooho (kapa dihlooho tse fapaneng ho ya ka tlhophiso e entsweng ke titjhere) mme e mong le e mong o laelwa ho tshetleha puo ka sehlooho seo a se kgethileng.

Disebediswa tsa Tekanyetso:

3. ***Dihlooho*** tsa ho lekanyetsa puo e sa hlophiswang
4. ***Rubriki*** (ya ho lekanyetsa puo e sa hlophiswang)
3. ***Sesebediswa*** sa kabo ya matshwao (bakeng sa moithuti ka mong).

Keletso ho titjhere:

- *titjhere a ka tsamaisa mosebetsi ona ka tsela ena:*
  - *dihlooho di ngolwe dipampitshaneng mme di akgelwe ka lebokosaneng;*
  - *moithuti a laelwe ho ikgethela pampitshana e le nngwe ka lebokosaneng, ebe o tla ya dula fatshe ho itokisetsa ho tla etsa nehelano ya hae;*
  - *ebe moithuti o nehwa metsotso e 2-3 ho itokisetsa ho tla etsa nehelano;*
  - *ebe moithuti eo o fuwa sebaka sa ho etsa nehelano (puo) – metsotso e 2 ho isa ho e 3.*
- *titjhere o lekanyetsa nehelano ya moithuti ka mong a sebedisa Rubriki ya ho lekanyetsa puo e sa hlophiswang (e hoketsweng leqepheng le latelang).*

Mehlala ya dihlooho tse ka sebediswang:

(E be dihlooho tse loketseng baithuti ba dilemo tsa bona, kereite eo ba le ho yona, kgato ya puo mmoho le maemo a bophelo – a kang tsa phedisano, sebaka le tse ding.)

1. O kopilwe ho tla bua le baithuti ba sekolo sa heno mme o ba elellwise bohlokwa ba ho boloka tikoloho ya sekolo mmoho le motse di hlwekile. Ba tshetlehele puo eo.
2. Ebe tshebediso ee e mpe ya dithethefatsi batjheng e ka fediswa jwang? Hlahisa puo eo ka yona o eletsang batjha ka ntlha ena.
3. Baithuti ba kereite ya 12 ba o kgethile ho tla bua lebitsong la bona moketjaneng wa tumedisano ya mosuwelhlooho wa lona ya seng a beha meja fatshe. Tshetleha puo eo.
4. Dikamano tsa marato baithuting di na le botle le bobbe ba tsona.
5. Boikwetliso ba mmele ke ntho e hlokehang bophelong ba baithuti.
6. Hobaneng polokeho dikolong tsa rona e le ntlha e hlokolosi.
7. Ke eng seo baahi ba lokelang ho se etsa ho boloka metse ya bona e hlwekile. *Titjhere a eketse dihlooho tse ka hodimo ka tse ding tsa hae, feela a hlokomele hore ke tseo baithuti ba ka kgonang ho bua ka tsona. E se be tse hlokang ho batlisiswa pele.*

Mosebetsi wa 9 (10)

Mosebetsi Wa Molomo: Puo e hlophisitsweng*

Tlhaloso ya mosebetsi:

Baithuti ba nehwa sehlooho ho ya ithlaphisa le ho tla nehelana ka puo ka sona (hona ho etswa matsatsinyana pele ho letsatsi la tekanyetso), mme titjhere yena o ba lekanyetsa ka bomong (kapa ka dihlotshwana) ha ba nehelana ka puo ya bona. Sehlooho e ka ba se latelang:

Mohla o qetang dithuto tsa hao tsa materiki, o lakatsa ho ithutela le leng la makala ana a mosebetsi:

1. Attorney/lawyer	18. Health: - Medical Doctor
2. Public Prosecutor	- Pharmacist
3. Detective: - Forensic Investigator	- Dentist
- Forensic Analyst	- Nurse
4. Engineer: - Electrical Engineer	- Radiographer
- Agricultural Engineer	- Community Health Nurse
- Civil Engineer	- Home Care Worker
- Computer Engineer	- Food Scientist + Technologist
- Mechanical	- Dietician
5. Engineer	- Paediatrician
6. - Mining Engineer	- Occupational Therapist
7. Sound Technician/Engineer	19. Veterinarian
8. Telecommunications Technician	20. Beauty Technologist
9. Land Surveyor	21. Pilot
10. Mine Surveyor	22. Flight Attendant (Cabin crew)
11. Landscape	23. Human Resources Development
12. Architect/Technologist	24. Practioner (HR Practioner)
13. Carpenter	25. IT (Computer) Specialist
14. Plumber	26. Train Driver
15. Information and Library	27. Traffic Officer
16. Scientist	28. Urban and Regional Planner.
17. Meteorologist	29. Electrician
Ecologist	30. Economist
Pre-Primary School Teacher	
Secretary/Personal	
Water Service Works Operator	

Itlhophisetse ho tla mphetela kamoo o tla fihlella takatso ena ya hao kateng. Fuputsa dintlha tse mabapi le lekala leo la mosebetsi o ipapisitse ka tataiso ena e latelang:

- **dithuto** tseo o lokelang ho di etsa ho materiki mme di lokela ho paswa ka boemo bofe;
- **ditsha tsa thuto/thupello** tseo o ka ithutelang lekala leo la mosebetsi ho tsona;
- **boemo boo o lokelang ho pasa ka bona** ha o se o le ka hare, le ditlhokeho tse ding;
- **dibaka tseo o ka sebetsang ho tsona** ha o se o phethetse dithuto tsa hao;
- **kgolo le menyetla ya tshebetso** ha o se o le ka hare
  - o se o sebetsa;
- **bohlokwa ba mosebetsi** ona oo o o kgethileng ho wena esita le setjhabeng.

Keletso ho titjhere:

Titjhere a ka ba laela ho etsa patlisiso ena ka dihlotshwana ebe o ba arolela dintlha tse ka hodimo. A nehe moithuti e mong le e mong sehloohwana seo a tla bua ka sona (mohlala Thato a bue ka ditsha tse thupelo), jj. Patlisiso yona e etswe ka kopanelo mme ba fuwe nako e lekaneng moo ba tla tla ba buisana ka diphuputso le diphumano tsa bona ho fihlela moo ba hlophisang dintlha tsa bona bakeng sa nehelano.

Disebediswa tsa Tekanyetso:

1. **Sesebediswa sa kabo ya matshwao** (bakeng sa moithuti ka mong).
2. **Rubriki** (ya ho lekanyetsa puo e hlophisitsweng).

Ela hloko:

- o Titjhere a sebedise Rubriki ha a abela baithuti matshwao mme a ipapisitse ka **makgetha a tekanyetso** a yona.
- o Ha titjhere a se a abela moithuti matshwao, a sebedise **Sesebediswa sa kabo ya matshwao** se leqepheng le latelang. Ho sona ho boetse ho hlahisitswe **makgetha a tekanyetso** ho se nyalanya le rubriki. Ha ho kamoo sesebediswa sena se ka sebetsang ntle le Rubriki.

RUBRIKI YA HO LEKANYETSA BOKGONI BA HO MAMELA – [10x3=30/2=15]
SETATEMENTE SA LEANO LA KHARIKHULAMO LE TEKANYETSO
SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato 7: Phihlello e babatsehlang 80%-100%	Kgato 6 Phihlello e kgabane 70%-79%	Kgato 5 Phihlello e ntle 60%-69%	Kgato 4 Phihlello e mahareng 50-59%	Kgato 3 Phihlello e foofo 40-49%	Kgato 2: Phihlello e karolwana feela 30-39%	Kgato 1 Ha ho phihlello 0-29%
Mamela ditema tsa molomo ka hloko ho fumana tlhahisoleseding	Fumana molelele le ho sekaseka sepheo le molaetsa ka botlalo le ka kutlwisiso O lemoha phapano pakeng tsa hoo e leng dintlha le hoo e leng mehopollo feela ha bonolo. O utlwisisa ditaelo, ditshupiso le tsamaiso ya ditshebetso tse raraaneng ka botlalo Hiwaya mehopollo ya sehlooho le e tshehetsang ka nepahalo O etsa dinoutso le kakaretso tse nang le kgokahano O hialosa molelele o tobetseng le o aka-ntsweng ka kutlwisiso e ntle haholo Hialosa molelele o nyotobe-ditshweng ka ho kenyelle-tswa kapa ho tlohele ha tlhahiso leseding ka boomo.	Fumana molelele le ho seka-seka sepheo le molaetsa ka bokgoni bo botle le ka kutlwisiso. O lemoha phapano pakeng tsa hoo e leng dintlha le hoo e leng mehopollo feela. O utlwisisa bohobo ba ditaelo, ditshupiso le tsamaiso ya ditshebetso hantle O hiwaya mehopollo ya sehlooho le e tshehetsang ka nepahalo hangata. O etsa dinoutso le kakaretso tseo bohobo di nang le kgokahano O hialosa molelele o tobetseng le o akantsweng ka kutlwisiso Hangata o lemoha ho nyoto-betswa ha tlhahisoleseding ka boomo	Hiwaya sepheo le molaetsa mme o fumana molelele o nepahetseng. O lemoha phapano pakeng tsa hoo e leng dintlha le hoo e leng mehopollo feela boholong ba tema. O utlwisisa bohobo ba ditaelo, ditshupiso le tsamaiso ya ditshebetso ka tsela e hantle Hiwaya e meng ya mehopollo ya sehlooho le e tshehetsang ka nepahalo ho lekaneng O etsa dinoutsho tse hokahaneng ho kgotso-fatsang, mme o kenyelle-tsa le dintlha tsa bohlokwa Hialosa molelele o tobetseng, le o akantsweng ka kutlwisiso ho lekaneng O bontsha temoho e lekaneng ya ho nyoto-betswa ha tlhahisoleseding	Hiwaya sepheo ka bokgoni bo lekaneng empa o thatafallwa ke ho umana molelele ka botlalo O lemoha phapano pakeng tsa dintlha le mehopollo tse totobetseng. O utlwisisa bohobo ba ditaelo, ditshupiso le tsamaiso ya ditshebetso empa o thatafallwa ke tlhahisoleseding e ngata. O hiwaya mehopollo ya sehlooho empa ha se ka nako tsohle a hiwayang e tshehetsang. Dinoutsho di hloka kgokahano mme kakaretso ha e a fella ka baka la kgaello ya tlhahisoleseding Dinoutsho di na le feela tlhahisoleseding ya motheo, mme kakaretso ha e a phethelwa Hialosa molelele o tobetseng, empa eseng o akantsweng O bontsha temoho e itseng ya ho nyoto-betswa ha tlhahisoleseding	O hiwaya kapa ho fumana molelele wa molaetsa kapa sepheo ka sewelo O thatafallwa ke ho lemoha phapano pakeng tsa dintlha le mehopollo ka bokgoni bo fokolang haholo O thatafallwa haholo ke ho utlwisisa ditaelo, ditshupiso le tsamaiso melao ya tsamaiso Ha eba o a kgona, ke ka sewelo a hiwayang mehopollo ya sehlooho O hloleha ho etsa dinoutsho kapa hona ho akaretisa tlhahisoleseding O hloleha ho hialosa molelele wa tlhahisoleseding O hloleha ho lem-o-ha ho nyotobetswa ha tlhahisoleseding	O thatafallwa ho hiwaya kapa ho fumana molelele wa molaetsa kapa sepheo O thatafallwa ke ho lemoha phapano pakeng tsa dintlha le mehopollo ka bokgoni bo fokolang haholo O thatafallwa haholo ke ho utlwisisa ditaelo, ditshupiso le tsamaiso melao ya tsamaiso Ha eba o a kgona, ke ka sewelo a hiwayang mehopollo ya sehlooho O hloleha ho etsa dinoutsho kapa hona ho akaretisa tlhahisoleseding O hloleha ho hialosa molelele wa tlhahisoleseding O hloleha ho lem-o-ha ho nyotobetswa ha tlhahisoleseding	O thatafallwa ho hiwaya kapa ho fumana molelele wa molaetsa kapa sepheo O thatafallwa ke ho lemoha phapano pakeng tsa dintlha le mehopollo ka bokgoni bo fokolang haholo O thatafallwa haholo ke ho utlwisisa ditaelo, ditshupiso le tsamaiso melao ya tsamaiso Ha eba o a kgona, ke ka sewelo a hiwayang mehopollo ya sehlooho O hloleha ho etsa dinoutsho kapa hona ho akaretisa tlhahisoleseding O hloleha ho hialosa molelele wa tlhahisoleseding O hloleha ho lem-o-ha ho nyotobetswa ha tlhahisoleseding
Mathwao = 10	8 – 10	7	6	4	3	0 – 2	0 – 2

Mamela ditema tsa molomo ka hloko ka sepho sa ho sekaseka	O fumana moelelo wa puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo le e tadmang dintho ka reng le le leng ka kutlwisiso e ntle haholo O fumana moelelo wa tshebediso ya sehala, lentsewe, lebelo, toboketso le tshebediso ya puo ka tsela e babatseheng, e phethahetseng, O arabela setaele, sehala le rejiisetara ka bottlalo le ka katleho O lekola dibopeho tsa puo tse jwalo ka boswaswi ka bottlalo le ka ho itshepa	O fumana moelelo wa puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo le e tadmang dintho ka lehlakoreng le le leng ka kutlwisiso e ntle O fumana moelelo wa tshebediso ya puo ka tsela e lentswe, lebelo, toboketso le tshebe diso ya puo ka tsela e kgodisang, O arabela setaele, sehala le rejiisetara ka tsela e kgahlisang, o hlahlobisisa ka nepahalo O lekola dibopeho tsa puo tse jwalo ka boswaswi ka tsela e ntle haholo	O fumana moelelo wa puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo le e tadmang dintho ka lehlakoreng le le leng ka tsela e kgotsofatsang O fumana moelelo wa tshebediso ya puo ka tsela e lentswe, lebelo, toboketso le tshebediso ya puo ka tsela e ntle O arabela setaele, sehala le rejiisetara ka tsela e kgahlisang, a ka etsa dipheposanyana ha a hlahlobisisa Tekolo e ntle ya dibopeho tsa puo tse jwalo ka boswaswi	O fumana moelelo wa puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo le e tadmang dintho ka nepahalo O fumana moelelo wa tshebediso ya puo ka tsela e batlang e kgotsofatsa; o hlahlobisisa ka tsela e foofo. O lekola dibopeho tsa puo tse jwalo ka boswaswi ka tsela e kgotsofatsang	O kgonah ho fumana moelelo wa puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo le e tadmang dintho ka lehlakoreng le le leng, empa hangata o etsa dipheposo. Kelohlolo e haeallang ya sehala, lentsewe, lebelo, toboketso le tshebediso ya puo. O arabela setaele, sehala le rejiisetara ka tsela e lekaneng O lekola feela dibopeho tsa motheo tsa puo tse jwalo ka boswaswi ka tsela e lekaneng.	Ke ka sewelo a kgona ng ho hlwaya puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo le e tadmang dintho ka lehlakoreng le le leng. O batla a sitwa ho arabela sehala, lentsewe, lebelo, toboketso le tshebediso ya puo tse sebedi-sitsweng ho fetisa moelelo. Batla a hloleha ho arabela setaele, sehala le rejiisetara, hloleha ke ho hlahlobisisa Bontsha tsebo e nyenyane haholo ya dibopeho tsa puo dife kapa dife, jwalo ka boswaswi.	O hloleha ho arabela puo e qobellang, e fehlang maikutlo, e susumetsang, e nang le tshekamelo kapa e tadmang dintho ka lehlakoreng le le leng.	0-2
Matshwao =	8 – 10	7	6	5	4	3	0-2	
10 Ho mame- la ditema tsa molomo ka tshetshefo	Kutlwisiso e phethahetseng ya tatelano e nepahetseng ya tlhahisoleseding O etsa diqeto le dikahlolo ka kutlwisiso e ntle haholo a be a tshehetsa ka bopaki bo kgolwehang O etsa dikakanyo le ho naha ditlamorao ka ho nepahala Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka bohloko-losi ka ho phethahala.	Kutlwisiso e ntle haholo ya tatelano e utlwalang ya tlhahisoleseding Etsa diqeto le dikahlolo tse ntle mme boholo a be a tshehetsa ka bopaki bo kgolwehang O etsa dikakanyo tse ntle le ho naha ditlamorao ka ho nepahalo Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka bohloko-losi ka ho phethahala.	O bontsha kutlwisiso e kgotsofatsang ya tatelano e utlwalang ya tlhahisoleseding O na le bokgoni ba ho etsa diqeto le dikahlolo le ho tshehetsa ka bopaki O etsa dikakanyo tse utlwalang le ho naha ditlamorao ka ho nepahalo Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka bohloko-losi ka tsela e ntle	O bontsha kutlwisiso e kgotsofatsang ya tatelano e utlwalang ya tlhahisoleseding O kgonah ho etsa diqeto le dikahlolo ka bokgoni bo lekaneng mme a tshehetsa le ka bopaki Hangata o etsa dikakanyo tse utlwalang le ho naha ditlamorao ka ho nepahalo Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka bohloko-losi ka tsela e utlwalang.	O bontsha kutlwisiso e lekaneng ya tatelano ya tlhahisoleseding O etsa diqeto le dikahlolo tse amohelehang ho lekaneng, empa bopaki bo tshehetsang bo a haella O etsa dikakanyo tse lekaneng mme ka nako e nngwe o naha ditlamorao ka ho nepahalo Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka tsela e batlang e le hlokolosi	O thatafalla ke ho utlwisisa tatelano e utlwalang ya tlhahisoleseding Diqeto le dikahlolo ke tse sa kgolwehang mme di hloka bopaki bo tshehetsang O etsa dikakanyo le ho naha ditlamorao tseo hangata di fosa-hetseng Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka tsela halo feela dintheng tse itseng	O utlwisisa tatelano e utlwalang ya tlhahisoleseding ka bothata bo boholo haholo Etsa diqeto le dikahlolo ka bokgoni bo fokolang haholo O etsa dikakanyo le ho naha ditlamorao ka bokgoni bo haellang haholo. Arabela tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, sebopeho le qapodiso ka tsela e bothoto, e se nang ntlha	0-2
Matshwao = 10	8 – 10	7	6	5	4	3	0-2	

KAROLO YA A: RUBURIKIRUBRIKI YA HO LEKANYETSA MOQQOQO – (MATSHWAO A 50) SESOTHO PUO YA LAPENG (HL) – SLKT

Makgetha a ho lekanyetsa	5. Phihlello e babatsehlang	4. Phihlello e supang bokgoni	3. Phihlello e mahareng	2. Phihlello ya motheo feela	1. Phihlello e haeilang
DIKAHARE LE MORALO Tshekatsheko ya sehlooho: ti- hophiso ya mehopolo le dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetso le maemo	28-30	- nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; - mehopolo e bontsha boqheteke, e phepetsa monahano mme ke e suitsiseng; - o hlophisitse hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang mme e monahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	- nehelano e ralehlileng hantle haholo; - mehopolo e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolo e suitsiseng; - o hlophisitse hantle haholo ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	- nehelano ke e kgotso-fatsang ditlhokeho; - mehopolo e momahane ka tsela e kgotsofatsang le e kgodisang; - o hlophisitse ka tsela e utlwisisehang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe	- nehelano e tswile lekoteng ho hang; - mehopolo ke e sa tsepamang e dubakaneng; - ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa; - ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
Matshwao a: 30	25-27	- mosebetsi o tswileng matsoho leha o haeliwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoko o babatsehlang; - mehopolo ke e suitsiseng mme e bontsha boqheteke; - o hlophisitse hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	- Nehelano e radiiweng hantle - mehopolo ke e loketseng mme e thahasellisang - o hlophisitse hantle ka tsela e ikgethang mme o momahane ka tshwanelo ho kenyeditswe selelekela, mmele le qetelo.	- nehelano e a kgotsofatsa le ha e sa hloka mona le mane; - mehopolo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tshophiso le momahano e itseng ho kenyeditswe le selelekela , mmele le qetelo.	0-3 - boiteko ha bo yo ba ho ara-bela sehlooho; - mehopolo e tswile lekoteng ka ho phetahala, ha e a nepahala; - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlontswa ke tse lokelang sepheo/ tshusumetso le maemo: Kgetho ya mantswe Tshebediso ya puo le tiwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto	14-15	- sehalo, rejisetara, setaele le tlontswa di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsotshang - o sebeditswe sehala se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto; - o radiiwe ka bokgoni bo tsotshang.	- sehalo, rejisetara, setaele le tlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo; - tshebediso ya puo e matla mme ho sebeditswe sehala se loketseng ka nako tsohle; - bohloko ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto; - o radiiwe hantle ka tshwanelo.	- sehalo, rejisetara, setaele le tlontswa ha di lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebeditswe feela ka tsela ya motheo; - sehala mmoho le moelelo o hlalishwang ke tema ke tse sa lokelang - ho sebeditswe tlontswa ya motheo feela.	0-3 - puo e sebeditsweng ha se e utlwisisehang; - sehala, rejisetara, setaele le tlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshebediso ya tlontswa e haeilang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
Matshwao a: 15	13	- tshebediso ya puo ke e nepahetseng, mme e susumetsang sehala sa tema - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto; - o radiiwe ka bokgoni bo tsotshang.	- tshebediso ya puo ke e mme e loketseng maemo; - sehala ke se matla mme se loketseng; - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto; - o radiiwe ka bokgoni bo tsotshang.	- puo ke ya motheo feela mme e sebeditswe ka tsela e haeilang; - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako; - tlontswa e haela haholo feela.	
SEBOPEHO Makgetha a tema: popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang. Matshwao a: 5	5	- kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang; - katoloso ya dintlha ke e ikgethang; - dipolelo le diratswana di bopiliwe ka tsela e ikgethang.	- dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho; - momahano e bopiliweng ke e supang bokgoni; - dipolelo le diratswana di loketse nehelano mme di fapafapanngwa ka tshwanelo.	- tse ding tsa dintlha ke tse utlwalahalang; - dipolelo le diratswana di na le diphoso - moqoko o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	0-1 - dintlha tsa bohlokoa di a haela; - dipolelo le diratswana tse hlalishweng ke tse fosa-hetseng; - moqoko ha o na mopelelo o lebeletsweng.

RUBRIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKHANO - SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlelo e babatsehlang	Phihlelo e supang bokgoni	Phihlelo e mahareng	Phihlelo ya motheo feela	Phihlelo e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO (Nehelano le mehopololo) Ho rala, ho hlaphisa mehopololo. Kelohlolo ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo	13-15 -Nehelano e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang; -Mehopololo e matla e sutsitseng; -Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong; -Mehopololo le dikahare ke tse momahaneng; -Dintsha tsohle di tshelsetsa sehlooho mme di hlalositse ka botebo; -Sebopeho ke se nepahetseng.	10-12 -Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong; -Mehopololo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse ka botebo, mme dintsha di tshelsetsa sehlooho; -Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa.	7-9 -Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgere ho itseng; -Mehopololo le dikahare di na le momahano e amohelang; -Ke dintsha tse itseng feela tse tshelsetsang sehlooho; -Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng.	4-6 -Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema; -Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgere; -Mehopololo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng; -Sehlooho se tshelsetswa ke dintsha tse itseng feela; -Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotsoa bo bohlo.	0-3 -Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema; -Moelelo o nyotobetswa ke ho kgere ho hoholo; -Mehopololo le dikahare ha di na momahano; -Ke dintsha tse mmalwa haholo tse tshelsetsang sehlooho; -Ha ho na boitekoko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng.
PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo rejistara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshelbediso ya puo, kgetho ya mantswe, matshwao a puo le mopeleto	9-10 -Sehalo, rejistara, setaele le tlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopehile hantle; -Nehelano ha e na diphoso.	7-8 -Sehalo, rejistara, setaele le tlontswe di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Ka kakaretso tshelbediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopehile hantle; -Tshebediso ya tlontswe e ntle haholo; -Nehelano bohlo ha e na diphoso.	5-6 -Sehalo, rejistara, setaele le tlontswe di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshelbediso ya puo; -Tshebediso ya tlontswe ke e lekaneng; -Diphoso ha se tse nyotobetsang moelelo.	3-4 -Sehalo, rejistara, setaele le tlontswe ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle; -Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata; -Tshebediso e seng kae ya tlontswe; -Moelelo o nyotobeditsewe.	0-2 -Sehalo, rejistara, setaele le tlontswe ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo; -Nehelano e tletse diphoso e dubakane; -Tlontswe ha e dumellane le maemo; -Moelelo o nyotobeditsewe haholo.
MATSHWAO A 10					

RUBRIKI YA HO LEKANYETSA PUO E HLOPHISITSWENG/ NEHELANO YA MOLOMO SESOTHO PUO YA LAPENG - DIKEREITI TSA 10, 11 LE 12)

Makgetha a ho lekanyetsa (SI 1)	Kgato ya 7 E babatsehlang	Kgato ya 6 E kgabane	Kgato ya 5 E ntle	Kgato ya 4 E mahareng)	Kgato ya 3 E foofo	Kgato ya 2 E karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
100%	80% – 100%	70% -79%	60% -69%	50% -59%	40% - 49%	30% - 39%	00 – 29%
Bokgoni ba ho etsa dipatlisiso/ diphuputso	Bopaki bo kgodisang ba hore ho lekotswe mehlopi e batsi e kgahlisang le e loketseng Dintlha tse ntjha le mehla di bati ha holo mme di tsosa thahasello le ho etsa hore nehelano e kgahlise	Bopaki bo utlwalang ba hore ho lekotswe mehlopi e batsi e kgahlisang le e loketseng Dintlha tse ntjha tse thahasellang le mehla di le bisi nehelanong e bopilewang ka bokgabane	Bopaki bo botle ba hore ho lekotswe mehlopi e batsi e kgahlisang le e loketseng Dintlha tse thahasellang le mehla di le bisi nehelanong e bopilewang ka bokgabane	Bopaki bo kgotsofatsang ba hore mehlopi e loketseng e loketswe. Nehelano e a kgahlisa mme ho na le dintlha tse ntjha tse thahasellang hammoho le mehla	Ho bopaki bo itseng ba hore mehlopi e loketswe Nehelano e batla e kgotsofa-tsa empa ha e na kgahleho ya dintlha, mehla kapa tlhahiso leseding e ntjha	Bopaki bo haelang ba hore ho lekotswe mehlopi ka tsela e haelang Bopaki ba hore ho entswe diphuputso bo bonyanya-ne ka baka la tlhokeho ya dintlha mehla kapa tlhahiso leseding e ntjha	Haeba mehlopi e lekotswe, ha ho Gebedi kapa bo haela haholo nehelanong Ha ho dintlha tse ntjha. Ebang diphuputso di entswe, ha di na seabo nehelanong e phethahetseng
10	8-10	7	6	5	4	3	0-2
Moralo le tlhophiso ya dikahare	Moralo o entswe ka botlalo ho ya ka mofuta wa mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela ke se hohelang, se raosang tjantjello ya bamamedi hanghang Tlhahiso ya mehopolole dintlha ka boqhetseke bo boholo Dikahare di bontsha boiqapelo le boina hanelo bo tswileng matsoho le kutlwisiso e matla Qetello e entswe ka tsela e phethahetseng, e babatsehlang	Moralo o entswe hantle ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela ke se setle se tshwarellang, se tsosang tjantjello hanghang Tlhahiso e ntle haholo ya mehopolole le dintlha mme le ka tsela e tshwarellang Dikahare di bontsha boiqapelo, boinahanelo le kutlwisiso e itseng Qetello e ntle haholo	Moralo o entswe hantle ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela se setle se loketseng, mme se tsosa tjantjello Tlhahiso ya dintlha le mehopolole ka bokgoni bo botle le ka tsela e tshwarellang Dikahare di bontsha boiqapelo, boinahanelo le kutlwisiso e itseng Qetello e ntle	Moralo o entswe ka tsela e kgotsofatsang ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela se setle ka tsela e lekaneng mme se ntle se tsosa tjantjello Tlhahiso e ntle ya mehopolole mme e utlwisiseha ha bonolo Dikahare ke tsa boinahanelo, empa ha se ka nako tsohle di bontshan boiqapelo le bokgabo, kutlwisiso e a haela Qetello e ntle ho kgotsofatsang, empa e hloka kgokahano ka nako e nngwe	Moralo o entswe ho lekaneng ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela se lekaneng mme se tsosa tjantjello e itseng feela Tlhahiso e lekaneng ya dintlha le mehopolole empa o ba le bothata ka momahano Dikahare ke tsa boinahanelo, empa ha se ka nako tsohle di bontshan boiqapelo le bokgabo, kutlwisiso e a haela Qetello e lekaneng, empa e hloka kgokahano	Ho na le bopaki bo itseng ba hore moralo o entswe ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Ho boiteko bo itseng ba selelekela, se tsosa tjantjello ka tsela e fokolang haholo Tse ding tsa dintlha di a utlwisiseha, empa tse ding di hloka botsitsa/ ho boima ho di utlwisisa Dikahare di a fokola ha di tsosa thahasello mme ke tsa puo ya mehla Qetello ha e bona-hale;	Tlhokeho ya bopaki ba hore ho entswe moralo ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho. Selelekela se fokola haholo mme ha se tsosa thahasello Hlolwa ke ho tshwarella mehopolole o utlwisisa sehlooho ha nyenyane ya Dikahare di a fokola ha di tsosa thahasello mme ke tsa puo ya mehla Qetello ha e bona-hale;
10	8-10	7	6	5	4	3	0-2

54

RUBRIKI YA HO LEKANYETSA PUO E SA HLOPHISWANG (SESOTHO PUO YA LAPENG (DIKEREITE TSA 10, 11 LE 12))

Makgetha a ho lekanyetsa	Kgato ya 7 E babatsehlang	Kgato ya 6 E kgabane	Kgato ya 5 E ntle	Kgato ya 4 E mahareng)	Kgato ya 3 E fofo	Kgato ya 2 E karolwana feela	Kgato ya 1 Ha ho phihlello
	80% – 100%	70% -79%	60% -69%	50% -59%	40% - 49%	30% - 39%	0 – 29%
Moralo, dintlha le tlhophiso ya ditaba	Moralo o entswe ka bottlalo ho ya ka mofuta wa mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela ke se hohelang, se raosang tjantjello ya bamamedi hanghang Tlhahiso ya mehopollo le dintlha ka boqhetse- ke bo boholo Ditaba di bontsha boiqapelo le boina- hanelo bo tswileng matsoho le kutlwisiso e matla Qetello e entswe ka tsela e phethahetseng, e babatsehlang	Moralo o entswe hantle haholo ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela ke se setle se tshwarellang, se tsosang tjantjello hanghang Tlhahiso e ntle haholo ya mehopollo le dintlha mme le ka tsela e tshwarellang Ditaba di bontsha boiqapelo le kutlwisiso e itseng Qetello e ntle haholo	Moralo o entswe hantle ho ya ka mosebetsi, bama- medi, maemo le sebopeho Selelekela se setle se loketseng, mme se tsosa tjantjello Tlhahiso ya dintlha le mehopollo ka bokgoni bo botle le ka tsela e tshwarellang Ditaba di bontsha boiqapelo, boinah- anelo le kutlwisiso e itseng Qetello e ntle	Moralo o entswe ka tsela e kgotsofatsang ho ya ka mosebetsi, bamamedi, maemo le sebopeho Selelekela se setle ka tsela e lekaneng mme se ntse se tsosa tjantjello Tlhahiso e ntle ya meho- polo mme e utlwisiseha ha bonolo Ditaba ke tsa boinaha nelo, empa ha se ka nako tsohle di bontshang boiqapelo le bokgabo; kutlwisiso e a haella Qetello e ntle ho kgotso- fa-tsang, empa e hloka kgo- kahano ka nako e nngwe	Moralo o entswe ho lekaneng ho ya ka mosebetsi, bama- medi, maemo le sebopeho Selelekela se lekane mme se tsosa tjant- jello e itseng feela Tlhahiso e lekaneng ya dintlha le mehopo- lo empa o ba le both- ata ka momahano Ditaba ke tsa boinaha nelo, empa ha se ka nako tsohle di bont- shan boiqapelo le bokgabo, kutlwisiso e a haella Qetello e lekaneng, empa e hloka kgo- kahano	Ho na le bopaki bo itseng ba hore moralo o entswe ho ya ka mosebetsi, bamamedi maemo le sebopeho Ho na le boiteko bo itseng ba selelekela, se tsosa tjantjello ka tsela e fokolang haholo Tse ding tsa dintlha di a utlwisiseha, empa tse ding di hloka ho botsiso/ ho boima ho di utlwisisa Ditaba di bontsha boiqapelo bo bonyan haholo, le kgaello ya boinahanelo le kutl- wisiso Qetello e batla e sa bonahale	Ha ho na bopaki ba hore ho entswe moralo ho ya ka mosebetsi, bama- medi maemo le sebopeho Selelekela se fokola haholo mme ha se tsose thahasello Hlopha ke ho tsh- warella mehopollo; o utlwisisa sehlooho ha nyenyane Ditaba di a fokola ha di tsose tha- hasello mme ke tsa puo ya mehla Qetello ha e bona- hale.
Matshwao: 10	8-10	7	6	5	4	3	0-2

222 Struben Street, Pretoria, 0001
Private Bag X895, Pretoria, 0001, South Africa
Tel: 012 357 3000 • Fax: 012 323 0601

Private Bag X9035, Cape Town, 8000, South Africa
Tel: 021 486 7000 • Fax: 021 461 8110
Call Centre: 0800 202 933

ISBN 978-1-4315-3091-5

Department of Basic Education

www.education.gov.za

www.twitter.com/dbe_sa

www.facebook.com/BasicEd